

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016

Ålands strukturfondsprogram perioden 2014–2020
April 21, 2017

Utvärderarnas första delrapport per 31.12.2016
Ålands strukturfondsprogram perioden 2014–2020
April 21, 2017

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.org

Editor: Jukka Teräs

Nordic co-operation

Nordic co-operation is one of the world's most extensive forms of regional collaboration, involving Denmark, Finland, Iceland, Norway, Sweden, and the Faroe Islands, Greenland, and Åland. *Nordic co-operation* has firm traditions in politics, the economy, and culture. It plays an important role in European and international collaboration, and aims at creating a strong Nordic community in a strong Europe.

Nordic co-operation seeks to safeguard Nordic and regional interests and principles in the global community. Common Nordic values help the region solidify its position as one of the world's most innovative and competitive.

The Nordic Council

is a forum for co-operation between the Nordic parliaments and governments. The Council consists of 87 parliamentarians from the Nordic countries. The Nordic Council takes policy initiatives and monitors Nordic co-operation. Founded in 1952.

The Nordic Council of Ministers

is a forum of co-operation between the Nordic governments. The Nordic Council of Ministers implements Nordic co-operation. The prime ministers have the overall responsibility. Its activities are co-ordinated by the Nordic ministers for co-operation, the Nordic Committee for co-operation and portfolio ministers. Founded in 1971.

Nordregio – Nordic Centre for Spatial Development

conducts strategic research in the fields of planning and regional policy. Nordregio is active in research and dissemination and provides policy relevant knowledge, particularly with a Nordic and European comparative perspective. Nordregio was established in 1997 by the Nordic Council of Ministers, and is built on over 40 years of collaboration.

Stockholm, Sweden, 2017

Table of Contents

Förord	4
1. Sammanfattning och slutsatser	5
2. Executive Summary	8
3. Uppdragets sammanhang (interventionslogik), syfte och metodik	10
3.1. Utvärderingens syfte och metodik.....	10
3.2. Programmets sammanhang (interventionslogik).....	11
4. Omvärldsanalys	14
5. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning.....	22
5.1. Finansiellt genomförande.....	22
5.2 Indikatorer och uppföljning	24
6. Bedömning av programmets uppstart och kommunikation: intervjuer.....	30
6.1. Generell bedömning av programmets prioriteringar, åtgärder och möjligheter att uppnå programmålen.....	30
6.2. Informationsinsatser och kommunikation	31
6.3. Projektstyrning	32
6.4 Programstart och smart specialisering.....	33
6.5 Riskkapitalfonden.....	33
6.6 Andra synpunkter angående programmets uppstart.....	34
7. Slutsatser	35
8. Rekommendationer	36
Referenser.....	37
Annex	39

Förord

Den här rapporten innehåller den första delrapporten (per 31.12.2016) av utvärderingen av de europeiska regional- och socialfondernas gemensamma operativa program på Åland för perioden 2014 – 2020. Bakom programmet står två olika EU-fonder med delvis olika krav på de av programmet (med-)finansierade verksamheterna. De förenas dock i ambitionen att i enlighet med Unionens övergripande mål om smart och hållbar tillväxt för alla utveckla och stärka företagande, innovationskapacitet, social integration, arbetsmarknad och miljö på Åland.
(kompletteras innan publicering efter att Övervakningskommittén behandlat delrapporten)

Stockholm den 21 april, 2017

Jukka Teräs, Senior Research Fellow, Nordregio

1. Sammanfattning och slutsatser

Den Europeiska kommissionen godkände den 17 december 2014 programmet "Entreprenörskap och kompetens" för Åland. Programmet är koncentrerat till två insatsområden "Entreprenörskap och innovation" (Eruf) och "Delaktighet och kompetens" (ESF). Målsättningen är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, att öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten, att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Programmets finansiering uppgår till sammanlagt 9 991 000 euro varav 2 322 538 euro kommer från Eruf och 2 672 962 euro från ESF. Ytterligare 4 995 500 euro finansieras med nationella medel. Finansieringen från det privata näringslivet är uppskattad till drygt två miljoner.

Målsättningen med utvärderingen är att förbättra kvaliteten på programmets genomförande samt att bedöma dess effektivitet och verkan. Syftet är att analysera hur väl programåtgärderna, inklusive olika utvecklings- och företagsprojekt, uppfyller målsättningarna för programmets specifika investeringsprioriteringar och särskilda mål. En utvärdering av programmets effekter bör bedömas i förhållande till de mål som är uppsatta i EU:s gemensamma tillväxt och sysselsättningsstrategi (EU 2020). Mätbara mål finns här bl.a. gällande andelen av EU:s BNP som investeras i forskning och utveckling (FoU), sysselsättnings- och utbildningsmål samt en mindre andel av människor som lever i utanförskap. Syftet är också att utvärderingsresultaten skall ge värdefull information inför planering och genomförande av nästa programperiod, samt även för den utvärdering i efterhand (ex post) som kommissionen ansvarar för i samarbete med medlemsstaterna.

När det gäller analysen av strukturfondsprogrammets finansiella utförande och indikatorerna så får man inledningsvis notera att programmets ringa storlek betyder att de makroekonomiska indikatorerna för Åland kommer att påverkas mer av betydligt tyngre samhällstrender än av de projekt som implementeras inom programmet. Sedan programmet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en turbulens inom ekonomin som även påverkat arbetsmarknad och företagande. Resultatindikatorerna vittnar om en

ekonomi där förädlingsvärdet per arbetad timme fallit från 2009 till 2014. Detta betyder inte att det åländska näringslivets effektivitet strukturellt sett har sjunkit eller att mekaniseringen minskat. Det betyder snarare att vissa branscher har gått ned i varv då marknaderna sviktat, samt att priserna på en del av de åländska företagens produkter fallit (nominellt). I de små och medelstora företagen har omsättningen nu återhämtat sig, och det är troligt att man under programperioden kommer att nå de nivåer som är stipulerade i målen för 2023. Men det är mycket svårt att bedöma vilka effekter projekten inom programmet har på den makroekonomiska utvecklingen.

Nordregio har följt upp programmet utifrån de indikatorer som skall granskas, och utvärderingsrapporten ger därför en bild av ur programmet implementerats till dags dato. Analysen ger ett underlag för att fortsätta programuppföljningen under programperioden, men den kan också fungera som ett stöd i den kommande diskussionen med de programansvariga om hur vi bäst kan säkerställa att man når de uppsatta programmålen och målgrupperna.

Nordregio vill särskilt lyfta några kommentarer angående programmets finansiella genomförande och indikatoruppföljningen:

- Det finns ett antal projekt i ERUF-delen av programmet som tillsammans indikerar goda resultat vad gäller både aktivitet (så kallade input indikatorer) och förväntade resultat (så kallade output indikatorer)
- De första projektrapporteringarna indikerar generellt sett ett gott deltagande i programmet (både ERUF och ESF) och en bra samverkan mellan näringslivet och högskolan borgar för goda förutsättningar för att även de mer resultatnriktade indikatorerna skall kunna visa positiva resultat framöver
- De mest generella och omvärldskänsliga indikatorerna för ESF är "antal långtidsarbetslösa" (rapportering 2017) samt de som gäller huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder (rapporteras mer specifikt i senare uppföljningar). Dessa är känsliga för konjunkturen – även om

kurser och utbildningar varit bra och väl genomförda så är det möjligt att utfallen inte blir så bra om inte arbetsmarknaden är gynnsam.

Enligt anbudsunderlaget och anbudet innehåller utvärderingsuppdraget av ett antal intervjuer med stödmottagare och programförvaltning i syfte att komplettera befintlig information om programåtgärderna och genomförandet. Steg 1 "Nulägesanalys" fokuserar på informations- och offentlighetsåtgärder samt programgenomförandet under programmets uppstart (fram till slutet av mars 2017). Nordregio genomförde under mars och april 2017 9 stycken intervjuer angående programmets uppstart. Intervjuerna inkluderade 4 intervjuer med stödmottagare och 5 intervjuer med programförvaltningen om programåtgärderna och deras genomförande.

Programförvaltningen är i stort sett nöjd med de mål som angivits i kommunikationsstrategin, men är samtidigt försiktig i fråga om huruvida alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan uppnåtts. När det gäller Eruf delen och riskkapitalfonden anser programförvaltningen att kommunikationsansvaret är delat mellan Landskapsregeringen och Ålands Utvecklings Ab, och att samarbetet dem emellan fungerat bra. Det nämns också att det nya strukturfondsprogrammet nått målgruppen med nyetablerade, yngre, företag. Stödmottagarna har mer delade åsikter angående den första utvärderingsfrågan. En del av stödmottagarna anser sålunda att Landskapsregeringen kommunicerar strukturfondsprogrammet betydligt bättre och mer intensivt nu än jämfört med programperioden 2007–2013. Kommunikation får ändå en del kritik, särskilt beträffande hur man når ut med informationen till de berörda företagen och aktörerna.

Nästan alla informanter nämner direkta kontakter mellan programförvaltningen och stödmottagarna som ett effektivt sätt att kommunicera på. Programförvaltningen betonar även vikten av att ständigt vara i kontakt med projektägarna. Tidningsannonser nämns också som effektiva kommunikationsåtgärder. Traditionella massmedia med konkreta artiklar lyfts också upp som ett fungerande exempel. Däremot verkar inte sociala media, t.ex. Facebook, nå potentiella projektägare på ett effektivt sätt i dagens läge. Flera informanter betonar vikten av att använda en kombination av informationsåtgärder samt samarbetet mellan olika av programinsatserna berörda aktörer.

Generellt sett är programförvaltningen nöjd med informations- och kommunikationsåtgärderna, åtminstone så här långt. Däremot ställer sig några av stödmottagarna kritiskt till en del av kommunikationsåtgärderna. En informant konstaterar sålunda att det är svårt att hitta väsentlig information om pågående

projekt, och att informationen på landskapsregeringens hemsida är från 31.12.2014.

Bristar i det elektroniska stödhanteringssystemet har skapat problem i programuppstarten. Kommunikationsstrategin lägger stor vikt på elektronisk kommunikation, och det nya elektroniska systemet har inte fungerat som det ska, något som generat en del utmaningar. Programförvaltningen ser dock inga större problem relaterat till IT problem och programgenomförandet hittills ur stödmottagarens synvinkel. Förvaltningen har kunnat fatta finansieringsbeslut och verkställt utbetalningar även om det ännu inte skett fullt ut genom systemet. Några av stödmottagarna har dock en betydligt mer kritisk inställning till hur IT-servicen fungerat och menar att detta förorsakat problem och dubbelarbete.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet i konceptet fortfarande inte så välkänt för alla aktörer på Åland.

Nordregio har en del rekommendationer i syfte att förbättra programgenomförandet under de närmaste åren. Angående de förändrade förutsättningarna föreslås att man tydligt beaktar de makroekonomiska förändringarna under det kommande programgenomförandet samt utvärderingsprocessen av strukturfondsprogrammet. Sedan strukturfondsprogrammet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en turbulens inom ekonomin, något som även påverkat arbetsmarknaden och företagandet. Åland kommer sannolikt att påverkas av fortsatt turbulens inom ekonomin under de närmaste åren, och detta oberoende av strukturfondsprogrammets genomförande. Samtidigt är det dock viktigt att konstatera att vissa projekt ändå i viss mån kan påverka situationen inom programområdet.

Angående Informations- och kommunikationsinsatserna, föreslår Nordregio följande åtgärder:

- Studera noga de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna (t.ex. önskan om en lätt tillgänglig och uppdaterad lista över pågående projekt med kontaktpersoner, en länk direkt från första sidan av Landskapsregeringen hemsida till strukturfondssidans, mer effektiv utnyttjande av sociala media m.m.). Finns det någonting att göras bättre och mer effektivt? Finns det kanske redan nu en lösning tillgänglig - som alla intressegrupper känner inte till?

- Fortsätt den kontinuerliga dialogen med stödmottagarna, även utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel

- Kom gärna ut så tidig som ut möjligt med information om "good practice" Eruf/ESF projekt. Det verkar nämligen finnas ett relativt stort intresse att lära av andra strukturfondsprojekt

- Uppdaterad information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella ny ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka.

Nordregio föreslår också en under programperioden aktiv lärprocess med följande huvudsakliga teman:

- Riskkapital, med utländska "good practice"- fond- erfarenheter som en del av programmet

- Programmets interventionslogik. Hur kan de valda interventionerna påverka situationen inom programområdet?

2. Executive Summary

The European Commission approved the programme "Entrepreneurship and competence" for Åland Islands on Dec 17, 2014. The programme focuses on two major themes: "Entrepreneurship and innovation" (ERDF) and "Inclusivity and competence" (ESF). The Programme aims to develop know-how and enhance competences within work life, increase employment, productivity, and innovation capacity, renew and diversify the business life in Åland, and contribute to well educated, equal and actively inclusive society. The Structural Funds programme has a total budget of 9 991 000 euro, of which 2 322 538 euro comes from ERDF and 2 672 962 euro from ESF. An additional 4 995 500 euro will be covered by national co-funding. The private sector contribution is estimated at slightly above 2 million euros.

The aim of the Programme evaluation is to improve the quality of Programme implementation and to judge the effectivity and impact of the Programme. The evaluation analyses how the programme activities and implementation, including development projects and company-related projects, meet the expectations of the specific investment priorities and specific goals. The evaluation will be made in relation to the overall goals of the EU 2020 strategy with measurable goals regarding, for example, R&D investments, employment and training goals, and increasing inclusivity. The evaluation will also provide valuable information to inform the planning and implementation of the next programme period and for the ex post evaluation that the Commission implements in cooperation with the member states.

Regarding the analysis of the financial implementation of the Programme and the indicators, it should be noted that the limited size of the Structural Fund Programme makes it difficult to effectively analyse its performance on financial indicators relative to the much larger impact of external trends and macro-economic factors. After the completion of the Programme document, Åland, along with other countries and regions in Europe, experienced economic turbulence which affected the job market and entrepreneurship. The indicators show an economy in which the value added per hour has fallen dramatically from 2009 to 2014. This

does not, however, mean that the structural effectivity in Åland has fallen. Rather, it indicates that certain industries have experienced a downturn due to market slowdown, and due to price decreases for certain products. For SMEs, annual sales have recovered, and it is likely that the target levels for 2023 will be reached. Nonetheless, it is difficult to judge the impact of the Structural Fund Projects on this development.

Nordregio has analysed the Programme indicators as of early 2017. The analysis provides a background for the forthcoming analyses but also hopefully acts as additional support tool to guarantee that the Programme reaches its goals and its target group. Nordregio highlights the following regarding financial implementation and indicators:

- The ERDF projects include quite a few projects which together indicate good results on input and output indicators
- The first reports on individual projects indicate good participation in the projects. Moreover, good cooperation between the business life and applied university paves the way for good future related also to reaching the targets for result indicators
- The most general and "external-environment-sensitive" indicators for the ESF programme are "number of long term unemployed persons" (report in 2017) and the ability of the unemployed to employ themselves after the program activities (to be reported in more detail in the forthcoming evaluation reports). These indicators are significantly affected by external factors meaning, even if the courses and trainings were of good quality, a negative outcome is still possible if the job market does not develop favorably.

According to the Call for Tender on the evaluation, the evaluation assignment and, in particular, Phase 1 "Current status analysis", information on program activities and implementation. should be complemented by interviews with project owners and the representatives of the administrative authority of the Programme. In March-April, 2017, Nordregio conducted a total of 9 interviews regarding the upstart of the Programme: 4 interviews with project owners and 5 interviews with representatives of the administrative authority of the

Programme.

The administrative authority of the Structural Funds Programme is by-and-large satisfied with the goals stated in the Programme's Communications strategy but, at the same time, hesitates to state that all goals have been met. Communication responsibility for the ERDF and Venture Capital fund has been divided between Landskapsregeringen and Ålands Utveckling Ab and, according to the Programme administration, the cooperation goes smoothly. In addition, the administration contend that the new Structural Funds Programme has been successful in reaching companies run by young entrepreneurs.

The opinions of the subsidy recipients regarding whether the communications strategy goals have been met are more divided. Some of the subsidy recipients state LR's communication of the ERDF/ESF Programme has increased considerably in both quality and intensity compared to the programme period of 2007-2013. The communication activities also receive criticism related to dissemination of information.

Almost all informants name direct contacts between the programme administration and subsidy recipients as a very effective way of communicating. The Programme administration highlights the importance of systematic and frequent contacts with the project owners. The announcements in the local newspapers were mentioned as effective communications activities. The traditional down-to-earth articles are also highlighted as functional examples. Social media, for example, Facebook is not currently considered an effective tool for reaching potential projects. Several informants emphasise the importance of combining information activities and the cooperation between various actors.

In general, the Programme administration is satisfied with the information and communication activities to date. Some subsidy recipients, however, are critical of some of the communication activities. According to one informant, it is difficult to find relevant information on the Programme, with the list of projects at the programme web site last updated on 31.12.2014.

A specific challenge that has caused problems in the start-up phase of the Programme is related to the electronic subsidy administration system. The communication strategy emphasises the importance of the electronic system, and the systems less-than-perfect functioning thus far has resulted in challenges. The Programme administration does not see any major problems related to ICT implementations from the viewpoint of subsidy recipients. The Programme administration has been able to make funding decisions and payments regardless the status of the ICT implementations. Some of the subsidy recipients are more critical and state that ICT problems have caused dupli-

cation of work for them.

According to the interviews, the project activities have supported the smart specialisation strategy even though the contents of the concept of smart specialisation are not that well known among all actors in Åland.

Nordregio makes the following recommendations to improve the future implementation of the programme.

Regarding the changed prerequisites, Nordregio proposes that sufficient weight is given to the analysis of external macroeconomic effects on the indicators under the implementation and evaluation process. Following completion of the programme document, Åland, along with other countries and regions in Europe, experienced economic turbulence which impacted job market and entrepreneurship. Åland is highly likely to encounter economic turbulence in the coming years as well – irrespective of the implementation of the Structural Funds Programme. At the same time, it is important to note that individual Structural Funds projects have a possibility to impact on the Programme region.

Regarding the information and communication, Nordregio proposes:

- A thorough analysis of the comments and remarks that came up during the evaluation interviews, including, for example, the wish to have updated list of projects with contact persons easily accessible on the Programme web site; the link from the Landskapsregeringen web site to programme web site cover page; and more effective use of social media. Is there something that could be done better or more efficiently? Are there solutions already available- that all interest groups are not yet aware of?
- Continuous dialogue with subsidy receivers, including outside project kickoff meetings and meetings related to payments
- Early dissemination of information about good practice ERDF/ESF projects to tap into the seemingly high level of interest in learning from other ERDF/ESF projects
- Updated information on remaining programme funds is important to be made available to potential applicants

Nordregio also proposes learning seminars be conducted with the following themes:

- Seminar on venture capital, including presentations good practice foreign funds as part of the programme
- Workshop on the intervention logic of programmes, in cooperation with the RDP Programme in Åland. How can the selected interventions have an impact on the situation in the Programme region?

3. Uppdragets sammanhang (interventionslogik), syfte och metodik

3.1. Utvärderingens syfte och metodik

I Tabell 1 nedan visas ett sammandrag av det granskade åländska strukturfondsprogrammet.

Tabell 1. Strukturfondsprogrammet på Åland, sammandrag

Prioriterat område	Fond	Unionens stöd	Proportion av unionens totala stöd till det operativa programmet	Tematiskt mål - Investeringsprioritering	Gemensamma och programspecifika resultatindikatorer för vilka ett mål har fastställts
1	ERDF	2 322 538	46.49%	01 - Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation 03 - Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, jordbrukssektorn (för EJFLU) och fiske- och vattenbrukssektorn (för EHFF)	[6, 4, 5]
2	ESF	2 473 142	49.51%	08 - Främja hållbar samsättning av god kvalitet och stödja arbetskraftens rörlighet 09 - Främja social inkludering och bekämpa fattigdom och diskriminering 10 - Investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande	[CR01, CR02, CR06, 05, 01, 03, CR03, CR07, CR05, 04]
3	ESF	199 820	4,00%	1 - Tekniskt stöd	

Metodik

Utvärderingsprocessen utgör tillsammans med förvaltningsmyndighetens uppföljningssystem en helhet som stöder varandra i utvecklingen av programgenomförandet så att resultatet och effekterna av programmet i så hög grad som möjligt bidrar till de övergripande målsättningarna. Utvärderingsresultatet kommuniceras i utvärderingsrapporterna och genom en lärandeprocess och i dialogen mellan utvärderarna och de programansvariga.

Utvärderingen skall inkludera en bakgrundsanalys av programområdet med tanke på utvärderingsuppdraget, analysen av projektresultaten, av förvaltningen och programhelheten och i en övergripande effektanalys enligt beskrivningen i anbudsunderlaget. Utvärderingen skall utgå ifrån den så kallade interventionslogiken, dvs hur man rent logiskt menar att de valda interventionerna kan och skall påverka situationen inom programområdet. I interventionslogikens orsakskedja inleds hierarkin med insatserna, dvs. de finansiella och/eller administrativa resurser som skall bidra till programmets olika projekt och verksamheter i syfte att nå de operativa och åtgärdsrelaterade målen.

3.2. Programmets sammanhang (intervention-slogik)

Utvärderingen utgår ifrån den så kallade ”interventionslogiken” som handlar om hur man rent logiskt menar att valda interventioner kan och skall påverka situationen inom programområdet. Interventionslogikens indikatorshierarki tar avstamp i de finansiella och/eller administrativa insatser som skall bidra till programmets olika aktiviteter i syfte att nå de operativa och åtgärdsrelaterade programmålen. Det av EU-kommissionen framtagna styrdokumentet/guiden har använts för att genomföra utvärderingen i enlighet med Unionens gemensamma riktlinjer för utvärdering och övervakning.

Det specifika målet för den första utvärderingen av det åländska programmet är att bedöma de effekter som uppnåtts genom kommunikationsåtgärderna i förhållande till programmets strategier och EU:s överordnade prioriteringar. Detta kan dock inte göras enbart utifrån de befintliga indikatorerna. Både personal på landskapsregeringen, den instans som implementerar programmet, och mottagarna av stödet från de olika investeringsprioriteringarna har därför intervjuats. Informationen från intervjuerna hjälper även till att utforma ramarna för det framtida programarbetet, inte minst gällande förmedling, information & kommunikation. En potentiell svaghet är representativiteten, alla som deltar i programmet intervjuas inte, och andelen stödmottagare som intervjuats skiljer sig därtill också åt mellan prioritetsområden.

Figur 1: Interventionslogik.

Ålands strukturfondsprogram innehåller tre olika prioriteringar:

Prioritering 1: ERDF forskning, teknisk utveckling och innovation

01 - Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation

03 - Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag, jordbrukssektorn (för EJFLU) och fiske- och vattenbrukssektorn (för EHFF)

Prioritering 2: ESF

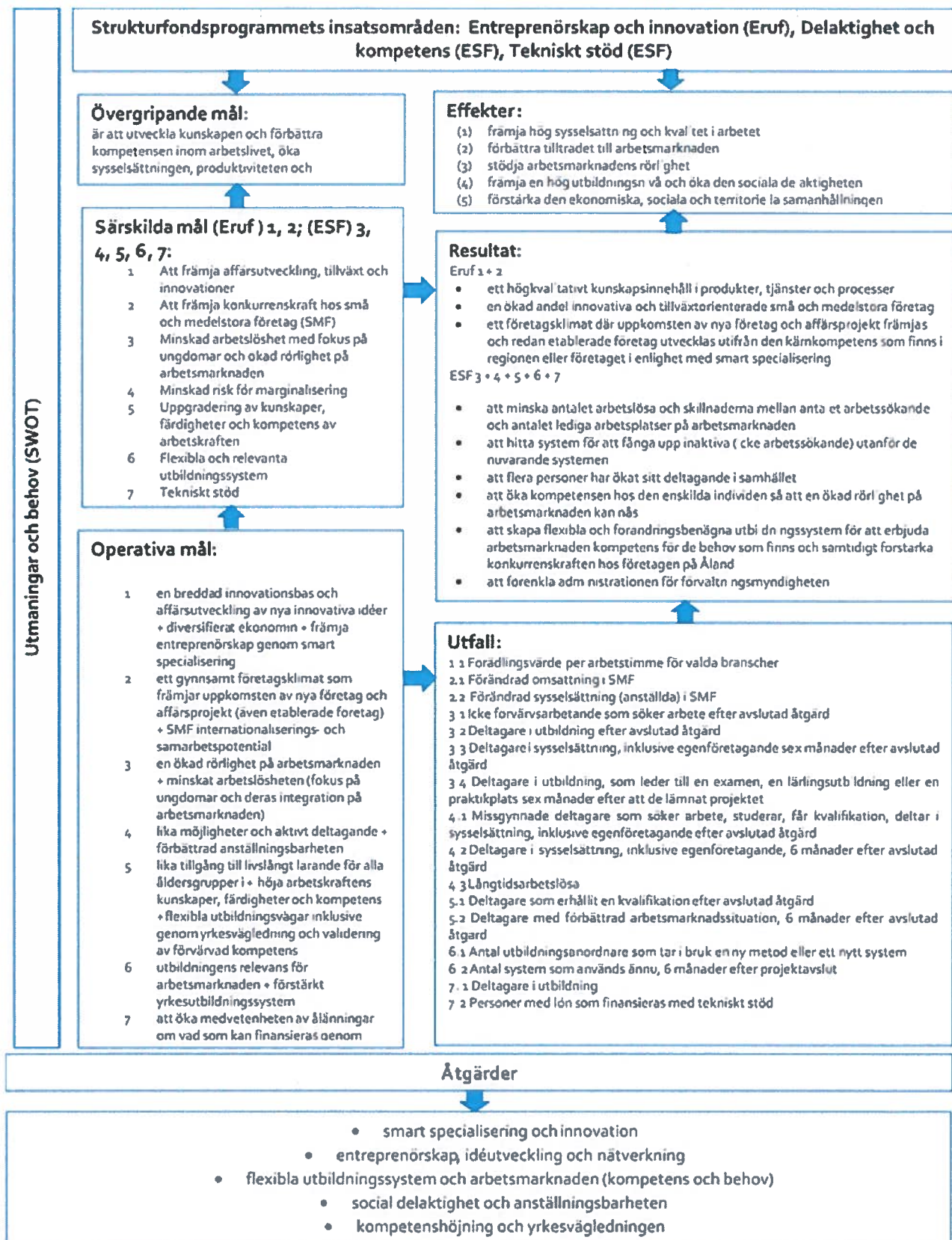
08 - Främja hållbar sysselsättning av god kvalitet och stödja arbetskraftens rörlighet

09 - Främja social inkludering och bekämpa fattigdom och diskriminering

10 - Investera i utbildning, färdigheter och livslångt lärande

Prioritering 3: ESF Teknisk stöd

Figur 2 illustrerar interventionslogiken av Ålands strukturfondsprogram.

Figur 2. Interventionslogiken i det åländska strukturfondsprogrammet

4. Omvärldsanalys

Inför programperioden 2014-2020 valde de programansvariga inom Ålands landskapsregering att genomföra en samlad bakgrundsbeskrivning och analys som underlag och utgångspunkt för samtliga åländska strukturfondsprogram. I nedanstående sammandrag beskrivs de viktigaste utmaningarna, styrkorna och möjligheterna inom ramen för den Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och den Europeiska socialfonden (ESF).

Utmaningar, styrkor och möjligheter inom ramen för den Europeiska regionala utvecklingsfonden

Bland styrkorna framhävs i den regionala utvecklingsfondens SWOT den positiva flyttrörelsen med en växande befolkning och en stabil arbetsmarknad. Vidare framhåller man den väl utbyggda fysiska och sociala infrastrukturen samt den ledande positionen för Åland inom den färjebaserade rederinäringen. Man pekar även på en relativt stark tradition av egenföretagande samt gynnsamma förutsättningar för ökad användning av förnyelsebara energikällor (vindenergi). Som svagheter nämns bl. a. den åländska konjunkturkänsligheten och det stora beroendet av utvecklingen inom sjöfarten samt det faktum att en stor del av de små och nystartade företagen saknar tillväxtambitioner. Man anser också att tillgången på riskkapital för nyetablerade (små-)företag kan vara ett problem särskilt inom nya branscher och affärsområden. I SWOT:en framhålls de möjligheter till kompetensförstärkning och ekonomisk diversifiering som inflyttningen ger. Man pekar även på den hotbild som en ökande försörjningsbörda och framtida kompetensförluster i samband med ett växande antal pensionsavgångar skapar. Andra möjliga hot är stigande arbetslöshet och misslyckad integration av inflyttare med bristande språkkunskaper.

De behov som lyfts fram inom regionalfondsdelen av programmet motiverar stöd och åtgärder i syfte att:

- o åstadkomma en mer diversifierad näringsstruktur med mindre beroende av sjöfartssektorn
- o stärka företagens möjligheter till internation-

alisering, produktivitetsutveckling och konkurrenskraft

- o bredda basen av små och medelstora företag
- o sprida information om kommersiellt tillämpbara innovationer och ny teknik
- o skapa kreativa miljöer som genererar idéer till innovativa nya produkter och tjänster
- o främja samverkan mellan företag samt utbildnings- och forskningssektorn
- o öka tillgången på riskkapital
- o öka näringslivets energieffektivitet och främja övergången till ökad användning av förnyelsebar energi

Utmaningar, styrkor och möjligheter inom ramen för Europeiska socialfonden

Bland de starka sidorna i socialfondens SWOT nämns nettoinflyttningen och det över lag goda arbetsmarknadsläget, inkl. den höga sysselsättningsgraden bland kvinnorna. Vidare lyfter man fram den aktiva frivillighetssektorn ("tredje sektorn") och medvetenheten bland företagen om behovet av kompetenshöjning. Socialfonden lyfter även fram den bristande förändringsbenägenheten som en av de svaga sidorna i sin SWOT-analys. Vidare framhålls den storleksmässigt begränsade åländska arbetsmarknaden, utvecklingen mot en allt äldre befolkning, negativ miljöpåverkan och de fortsatt låga kvinnolönerna som svagheter. Socialfonden lyfter här särskilt fram de möjligheter som det breda utbudet av åländska utbildningar ger. Man pekar också på de positiva effekterna av den pågående diversifieringen av arbetsmarknaden samt inflyttningen av många olika nationaliteter. Den kunskapsintensiva tjänstesektorn och de miljötekniska utvecklingsmöjligheterna framhålls också. Vidare nämns de nya möjligheter och företagsetableringar som nedskärningar och omorganiseringar ofta initierar. Bland hotbilderna betonas framför allt minskade möjligheter till nyanställning, bortprioriterad fortbildning, bristande integration av nyinflyttade och arbetslösa ungdomar, kompetensbrist inom utbildningssystemet, marginalisering av ungdomar och generellt ökande matchningsproblem på arbetsmarknaden.

Inom ramen för programmets socialfondsdel lyfts på motsvarande sätt följande åtgärdsbehov fram:

- o Vidareutbildning och kompetenshöjande åtgärder bland de anställda
- o Utvecklig av utbildningssystemet så att det motsvara de ökande kraven på livslångt lärande
- o Motverka ungdomsarbetslösheten
- o Underlätta den sociala integrationen genom olika projekt för inkludering, inkl. sådan som gäller personer med funktionsnedsättningar
- o Förbättrad validering av betyg och arbetslivserfarenheter utanför Åland
- o Bättre utnyttjande av kvinnorna och deras kompetens i näringslivets ledningsfunktioner
- o Minska mis-matchningen på den åländska arbetsmarknaden.

Den generella ekonomiska utvecklingen i omvärlden har påverkat genomförandet av det åländska strukturfondsprogrammet. Nordregio har samlat in relevant information om den ekonomiska utvecklingen på Åland speciellt med tanke på programmets mål, fokusområden, och indikatorer. Nordregio har använt statistik från Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) i den nedanstående analysen av den ekonomiska utvecklingen.

Ekonomisk översikt på Åland-nyckeltal

Tabell 2. Nyckeltal 2013 - 2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

	2013	2014*	2015*	2016 ^f	2017 ^g
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	2,6	1,5	2,1	2,4	1,3
Befolkningsförändring (antal personer)	165	268	67	100-150	150-200
Arbetslöshetsgrad, öppen (årlig tillväxt, %)	3,5	4,0	3,8	3,6	3,5
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	1,2	1,1	0,1	0,4	1,2
Kort ränta (Euribor 3 mån, %)	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,2
Växelkurs EUR/SEK	8,66	9,10	9,35	9,25	9,20
Råolja (Brent, USD/fat)	108	99	53	38	46
Bunker (LSMGO, Rotterdam, USD/ton)	..	840	496	376	437

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten ^g) Prognoser

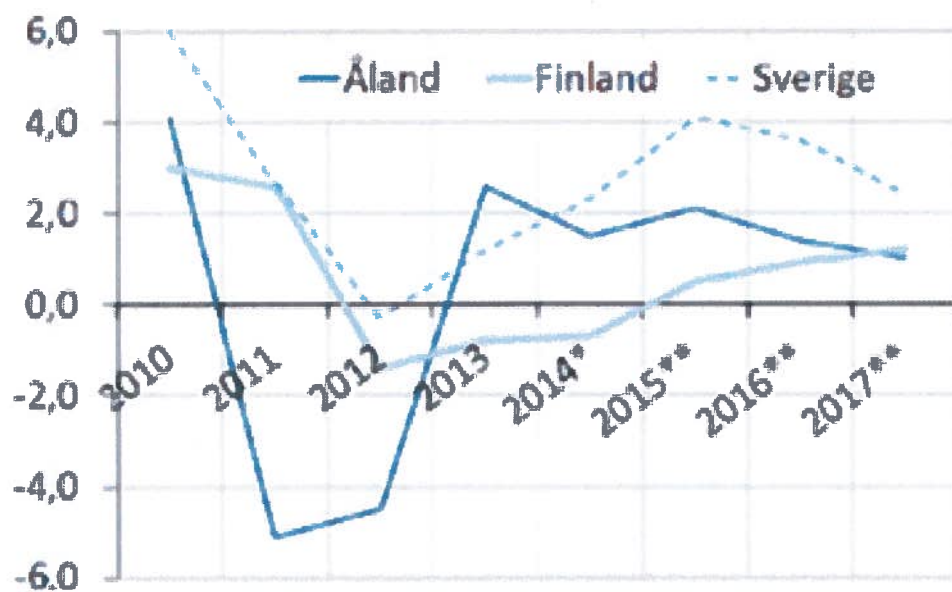
Något avmattad BNP-tillväxt

Åland hade en negativ BNP-tillväxt från 2011 till 2012 (figur 3). Året därefter (2013) kom en vändpunkt. Det privata näringslivet hade då ett gott år och drog upp den totala BNP-tillväxten till 2,6 procent – trots att den offentliga sektorns volymtillväxt var klart negativ (minus 2,1 procent). Därefter har tillväxten enligt preliminära beräkningar och ÅSUB:s prognoser legat på plusidan. Enligt ÅSUB hamnade tillväxten på 2,4 procent förra året och växer i ungefär samma takt som den finländska, med blygsamma 1,0 procent (Tabell 2) innevarande år (2017). Tillväxten ser ut att bli i samma storleksordning även nästa år. Medan det privata näringslivets förväntade BNP-tillväxt ligger på cirka 2,1 procent i medeltal per år under perioden 2014–2016 är

den offentliga sektorns volymtillväxt negativ (-0,2 procent).

Kartan på nästa sida illustrerar sysselsättningstalet i de åländska kommunerna. 2014 var sysselsättningen högst i Jomala, Lumparland och Sottunga och lägst i Brändö, Kumlinge och Eckerö. Regionalt sett var sysselsättningstalet högst på landsbygden (80,9 %), lägst i Mariehamn (76,6 %) och 77,5 % i skärgården.

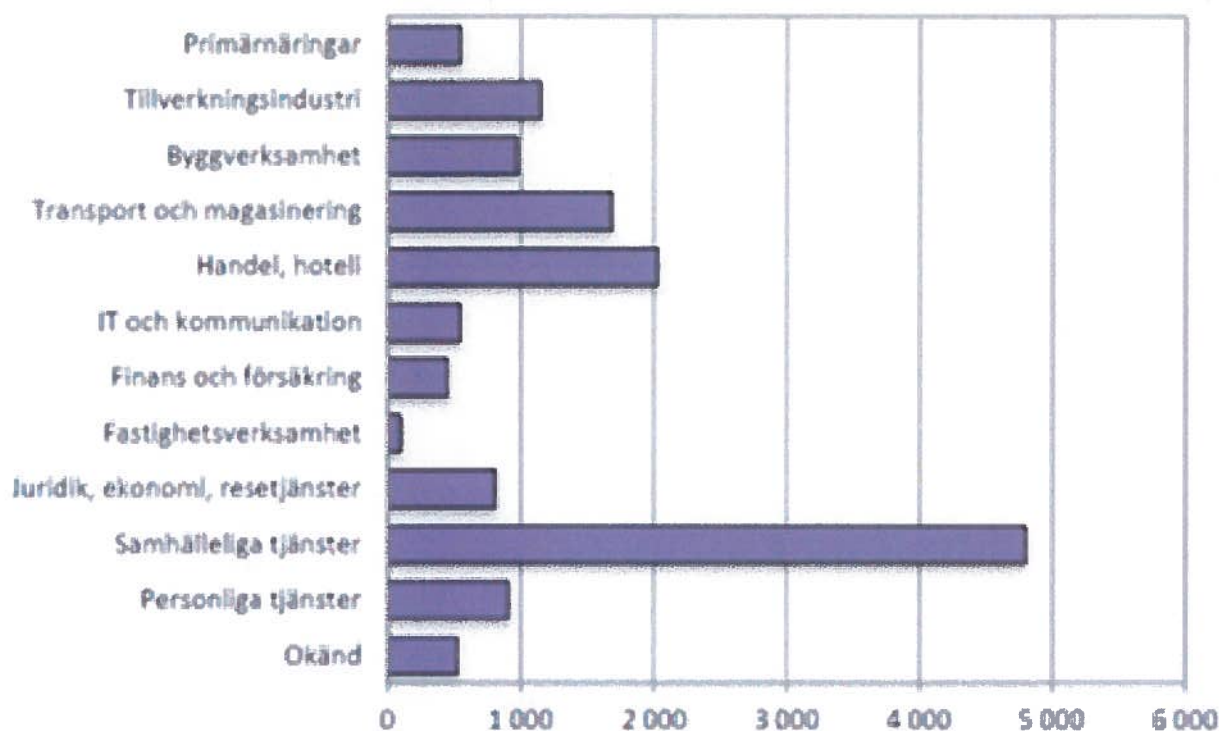
Figur 5 visar antalet sysselsatta fördelade på näringsgrenar. Nästan en tredjedel (4 792 personer) av de sysselsatta arbetade inom samhällliga tjänster (offentlig förvaltning, utbildning samt vård och omsorg; sociala tjänster). Två andra viktiga branschgrupperingar är handel och hotell (2 028 personer) samt transport/sjöfart och magasinering (1 683 personer).

Figur 3. BNP tillväxt för Åland, Finland och Sverige 2010-2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

Figur 4. Det relativa sysselsättningsstalet 31.12.2014 efter kommun (%) (Källa: Ålands officiella statistik, Arbetsmarknad 2016:11)

Figur 5. Sysselsättningen enligt näringsgren 2014 (Källa: Ålands officiella statistik, Arbetsmarknad 2016:11)

Det relativa arbetslöshetstalet på Åland framgår av Figur 6 (se nedan). Den relativa arbetslösheten låg i 2014 på 4,0 % och sedan sjunkit till 3,7 % under 2015. Den långsiktiga trenden för den öppna arbetslösheten pekar dock fortfarande uppåt.

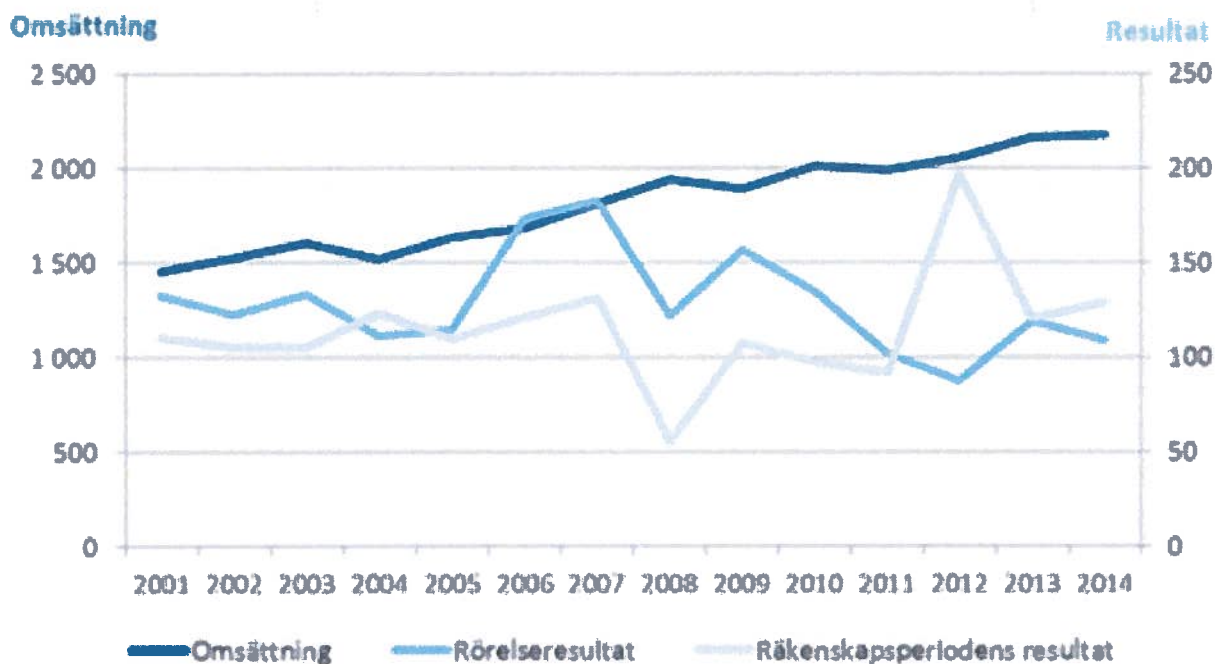
I det privata näringslivet - som utgör ungefär 80 procent av ekonomin - kan vi sedan 2014 se en avtagande tillväxt i den samlade omsättningen och räken-

skapsperiodens resultat följs av en minskning av rörelseresultatet (Figur 7). Det bör betonas att det åländska näringslivets ringa storlek kan medföra att olika bokföringstekniska åtgärder får ibland kan få väl stort genomslag i statistiken (exempelvis avskrivningar eller reserveringar).

Sett till omsättningen är sjötransportbranschen Ålands absolut viktigaste näringsgren, år 2014 stod

Figur 6. Relativ arbetslöshet 2002 - 2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

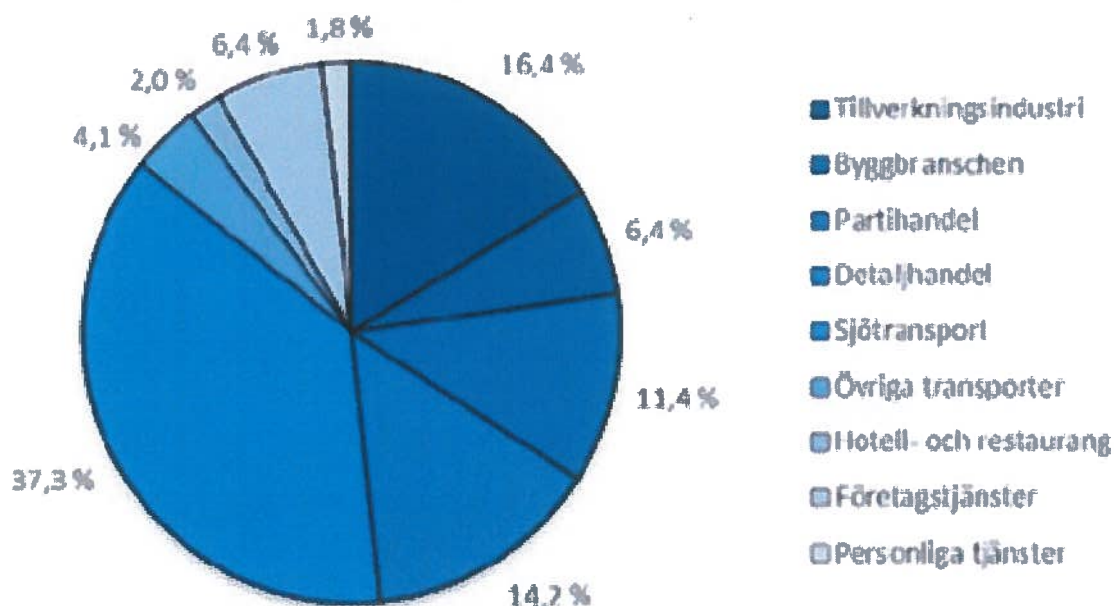

Figur 7. Företagens omsättning och resultat år 2001-2014 (löpande priser), miljoner euro (Källa: Ålands officiella statistik, företag 2016:1)

sjötransporterna för den största andelen av omsättningen (37,3%). Andra relativt stora branscher är tillverkningsindustri (16,4%), detaljhandel (14,2 %) samt partihandel (11,4%). Branschernas andel av omsättningen

illustreras nedan i figur 8.¹

¹ Vi har illustrerat alla branscher inkl. sjötransporten för att ge helhetsbild, även om sjöfarten inte är aktuell för programfinansieringen från regionalfonden.

Figur 8: Branschernas andel av omsättningen år 2014 (Källa: Ålands officiella statistik, Företag 2016:1)

Det privata näringslivet - utvecklingen i branscherna i korthet

Enligt ÅSUB (prognos) stärks det privata näringslivets totala omsättningstillväxt något i år (2016) i förhållande fjolåret (den mörka linjen i Figur 9). Preliminära uppgifter angående den samlade omsättningen visar att den nominella tillväxten hamnade på 2,5 % förra året (2015), vilket ligger nära den reella tillväxten eftersom inflationen inte var mer än 0,1 %. Den totala lönesumman inom det privata näringslivet (den ljusare linjen i Figur 9) växte snabbare än omsättningen under åren 2013 - 2015. Efter en nominell tillväxt på 3,7 % 2013 och 5,6 % 2014 räknar vi med att den fortsätter att växa in- nevarande år.

I Figur 10 representeras förväntningarna om det kommande året av de mörkaste pelarna. Liksom för ett år sedan gav resultaten från ÅSUB:s konjunkturenkät barometerutslag åt höger – dvs åt det positiva hållet – för alla indikatorer. Detta avspeglar en gradvis sammanvägd tilltagande optimism hos det privata näringslivet. ÅSUB:s beräknade totalindex visar också att man inom det privata näringslivet allmänt är något mer positiv än genomsnittligt.

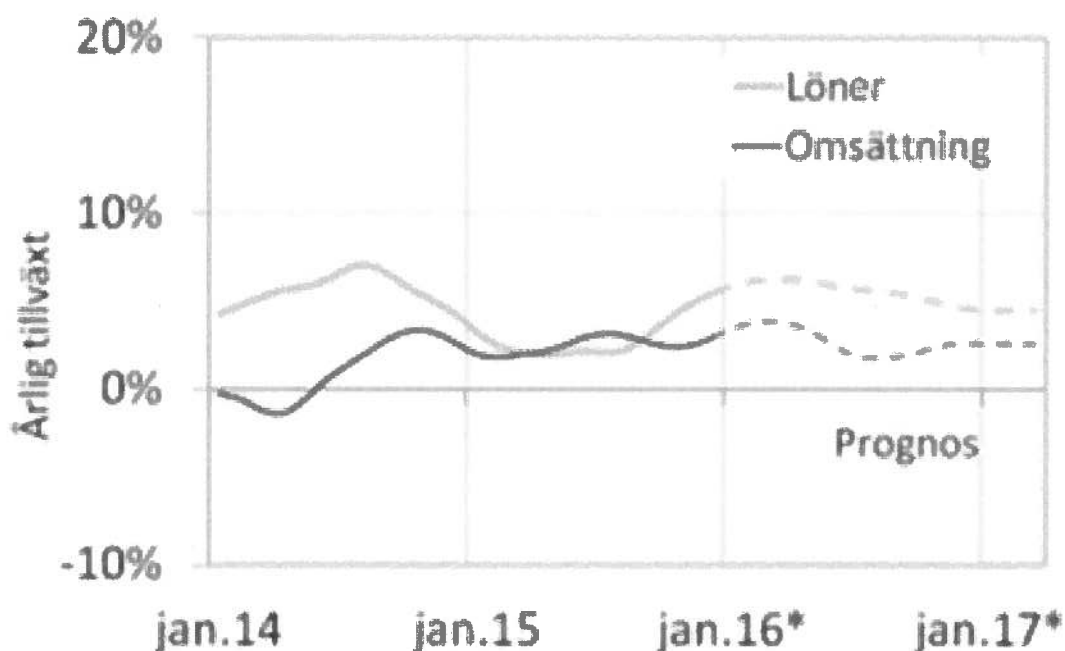
Den långvariga strukturella omvandlingen inom det åländska jordbruket fortgår. Det åländska jordbruket

sysselsätter för närvarande dryga 400 personer. Genom storleksrationaliseringar, lönsamhetspress och nedläggningar av tidigare aktiva jordbruk minskar antalet sysselsatta inom näringen trendmässigt över tiden. Negativa effekter inom jordbrukssektorn påverkar dock även andra sektorer i ekonomin genom olika typer av ekonomiskt utbyte och spridningseffekter (multiplikatoreffekter).

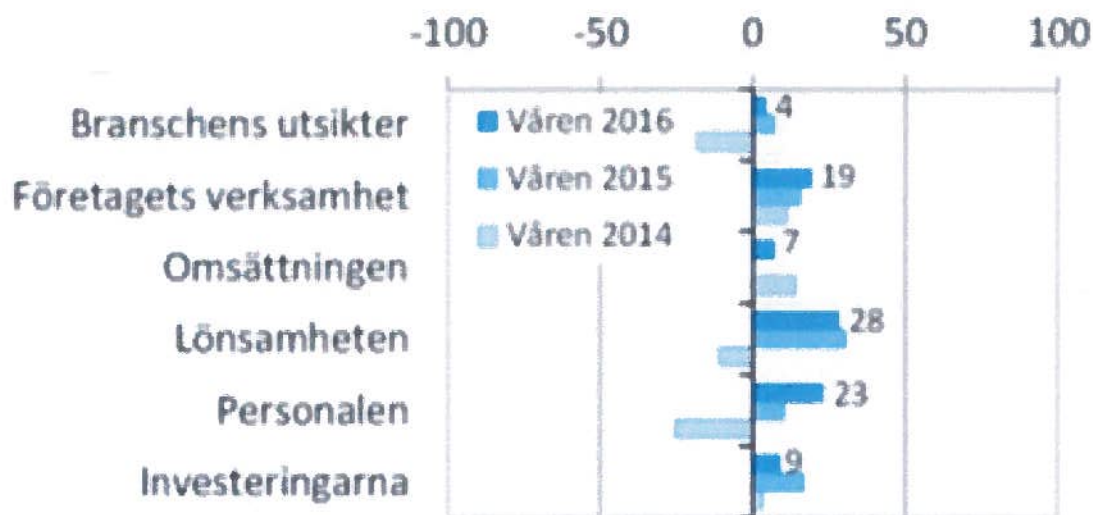
Antal företag

Antal företag har ökat relativt stabilt under perioden 2000-2016. Recessionen efter 2008 syntes i antalet sysselsatta men inte i antalet företag. Den 31.12.2016 fanns det 2 622 företag på Åland, majoriteten av dem verksamma inom tjänstebranscherna (nästan 67 %). Drygt 84 % av företagen sysselsätter fyra personer eller färre, endast 18 arbetsställen sysselsatte 50 personer eller mer. Flest företag finns i Mariehamn, knappt 39 % av företagen på Åland. Antalet företag på Åland ökade med 83 under år 2016, jämfört med 14 företag under 2015.

Antalet nystartade företag slutade öka under år 2008. Efter 2010 upphörde den sedan 2008 pågående minskningen och antalet nystartade företag började öka igen för att nå en topp under år 2013. Under 2013-2014 har antalet nystartade företag åter minskat, för att sedan

Figur 9: Lönernas och omsättningens tillväxt inom det privata näringslivet (löpande värden, årlig procentuell tillväxt) januari 2014 – mars 2017 (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

Figur 10: Förväntningarna om utvecklingen under 2016 inom det privata näringslivet (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

på nytt öka. Efter en topp i 2015 har antalet nystartade företag börjat minska. Även antalet nedlagda företag minskade - intressant nog - under recessionen, men 2012-2014 har antalet nedlagda företag ökat kraftigt. Under 2014 skapades 211 nya företag samtidigt som 210 företag lades ned.

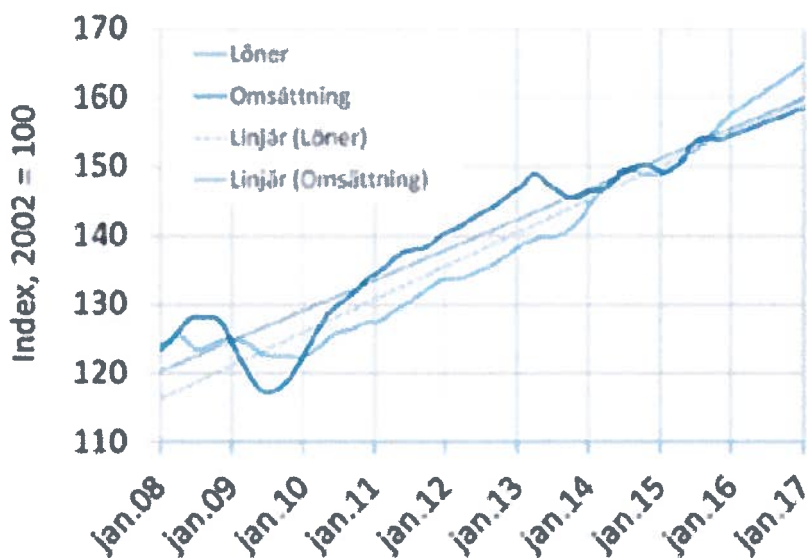
ÅSUB:s konjunkturenkät

Varje vår skickar ÅSUB ut en konjunkturenkät till ett urval företag. I år besvarades enkäten av 262 företag. Företagens förväntningar om omsättningens utveckling mätta som utslag på ÅSUB konjunkturbarometer har för de flesta år under perioden visat på den riktning

som den faktiska utvecklingen sedan tagit. Undantagna är åren 2014 och 2015 då man varit mer optimistiska än vad som sedan blev den faktiska konjunkturutvecklingen.

Som framgår av den mörkare indexkurvan i Figur 11 nedan, återhämtade sig den sammanlagda omsättningen i det privata åländska näringslivet under andra hälften av 2010 efter den djupa nedgången 2009 i finanskrisens kölvatten.

Därefter, 2011–2012, växte den samlade omsättningen trendmässigt. I slutet av 2013 vände omsättningen neråt och hamnade något under trenden där den enligt ÅSUB prognos fortfarande kommer att ligga under innevarande år (2016).

Figur 11: Lönernas och omsättningens tillväxt i det privata näringslivet januari 2008 - januari 2016 (Index, 2002=100). Löpande värden (Källa: ÅSUB Rapport 2016:2)

5. Finansiellt genomförande och indikatoruppföljning

5.1. Finansiellt genomförande

Europeiska kommissionen godkände den 17 december 2014 programmet "Entreprenörskap och kompetens" för Åland med finansiering från två fonder, Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) och Europeiska socialfonden (ESF).

Programmets strategi är koncentrerad till två insatsområden "Entreprenörskap och innovation" (Eruf) och "Delaktighet och kompetens" (ESF). Målsättningen är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produk-

tiviteten och innovationskapaciteten, att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Programmets finansiering uppgår till sammanlagt 9 991 000 euro varav 2 322 538 euro kommer från Eruf och 2 672 962 euro från ESF. Ytterligare 4 995 500 euro finansieras med nationella medel. Finansiering från det privata näringslivet är uppskattat till drygt två miljoner. För sammandraget av finansiering per mål per 31.12.2016 se Annex.

I tabell 3 och 4 redovisas de Eruf- och ESF-projekt som beviljats stöd (läget 26.1.2017):

Tabell 3: Eruf-projekt som har beviljats stöd per den 26.1.2017

Projekt (och stödmotagare)	Beviljat stöd	Innehåll	Projekttid
Aland Sailing Robots (Högskolan på Åland)	349 516 euro varav Eruf 174 758 euro (utbetalt 51 722,63 varav Eruf 25 861,32)	Mobil plattform, som är autonom och använder vind- och solenergi, utvecklas	1.1.2016 - 31.12.2018
Business Lab Åland (Högskolan på Åland)	345 350 euro varav Eruf 172 675 euro (utbetalt 74 148 euro varav Eruf 37 074 euro)	Främjar nyföretagande och förkortar tiden från idé till kommersialisering för framförallt unga nya företagare.	1.2.2015-31.12.2021
Finansieringsinstrument: Offentligt riskkapital (Ålands Utveckling Ab)	3.019.300 euro (lån)	Genomförandet av finansieringsinstrumentet	
Utveckla framtidens företag – från idé till export (Ålands Näringsliv AB)	850 500 euro varav Eruf 425 250 euro (utbetalt 55 888 euro varav Eruf 27 944 euro)	Rådgivningskoncept för entreprenörer med nya idéer samt etablerade företag som vill expandera	1.1.2016-31.12.2020
Energismart Åland (Ålands Teknologi- och energicentrum)	79 683 euro varav Eruf 39 841 euro (utbetalt 0 euro)	Utveckla energirådgivningstjänster och informationskanaler och utveckla Åland som testområde för smarta energisystem	1.10.2016-31.12.2017

Tabell 4: ESF-projekt som har beviljats stöd per 26.1.2017

Projekt (och stödmotagare)	Beviljat/utbetalt stöd	Innehåll	Projektid
Emmaus Returcafé (Emmaus Åland r.f.)	973 376 euro varav ESF 486 688 euro (utbetalt 180 984 euro varav ESF 90 492 euro)	Integrera långtidsarbetslösa på arbetsmarknaden	1.1.2016 - 31.12.2018
Flex-In, en flexibel väg till inklusion Medborgarinstitutet/Mariehamns stad	634 002 euro varav ESF 317 001 euro (utbetalt 77 689 euro varav ESF 38 844 euro)	Kurssystembygge med bl.a. studiematerial för undervisning i svenska för inflyttade	1.11.2015 - 30.9.2019
Returhuset – förstudie Ålands Miljöservice kf	9 700 euro varav ESF 4 850 euro (100% utbetalt)	Mottagning, verkstad och butik (förstudie)	3.8.2015 - 31.8.2016
Mise Textilprojekt Ålands Miljöservice kf	56 546 euro varav ESF 28 273 euro (utbetalt 0)	Returfunktion för textil, bygger på Returhuset- förstudie	1.6.2017 - 30.6.2018
Hållbar utveckling Ålands Centralandelslag (ACA)	55 747 euro varav ESF 27 873 euro, (utbetalt: 0 euro)	Ett kvalitetslednings-projekt för hållbart tänkande i organisationen	1.7.2015 - 31.7.2017
Välkommen in (Ålands Näringsliv)	362 526 euro varav ESF 181 263 euro, utbetalt: 164 064 euro varav ESF 82 032 euro	Syftet är att öka kompetens och servicenivå bland verksamhetsidkare och personal	1.7.2015 - 31.3.2017
HÅY – Helhetsundervisning vid Ålands gymnasium Ålands yrkesgymnasium	231 000 euro varav ESF 115 500 euro (utbetalt 0 euro)	Ny utbildningsinsats med digitala verktyg, ett entreprenöriellt tänkande och arbetslivets medverkan	1.1.2017 - 31.12.2019
Kustens mat Ålands yrkesgymnasium	447 603 euro varav ESF 223 801,50 euro Utbetalt: 0 euro	Erbjuder deltagarna en ny examensgivande kurshelhet inom mathantverk.	1.8.2015 - 31.12.2019
VÅG – Vuxenutbildning i Ålands gymnasium Ålands yrkesgymnasium	513 884 euro varav ESF 256 942 euro, utbetalt 0 euro	Utveckla hållbara strukturer för det livslånga lärandet	1.11.2015 - 30.9.2019
Skärgårdsakademien Företagsam skärgård r.f	381 910,40 euro varav ESF 190 955,20 euro, utbetalt 0 euro	Projektet skall fortbilda företagare (och ev. kommunalt anställda) inom främst IKT	1.7.2016 - 30.6.2019
En flexibel skola i skärgårdsmiljö Utbildnings- och kulturavdelningen/Ålands landskapsregering	166 000 euro varav ESF 83 000 euro Utbetalt: 0 euro	System som kan trygga en likvärdig undervisning i elevens närmiljö & möjliggör för små skolor att erbjuda lockande lärartjänster	1.8.2015 - 31.10.2017
Vägledning Utbildnings- och kulturavdelningen, Ålands landskapsregering	170 900 euro varav ESF 85 450 euro Utbetalt: 0 euro	Skapar ett system som tryggar likvärdig vägledning	1.1.2017 - 31.12.2018

Tekniskt stöd har beviljats till Näringsavdelningen/Ålands landskapsregering för Projektperiod: 1.1.2015 - 31.12.2020, beviljad finansiering: 199 820 euro varav ESF 199 820 euro, Utbetalt: 0 euro

5.2 Indikatorer och uppföljning

I detta kapitel går vi igenom de indikatorer som kopplats till de två fonderna och gör en preliminär analys av de resultat (värden) som finns. Vi diskuterar samtidigt också på ett mera generellt plan indikatorerna och de projekt som nu genomförs. Eftersom vi befinner oss relativt tidigt i genomförandet så är det svårt att lägga fram några definitiva utvärderingsresultat vad gäller t.ex. måluppfyllelsen, men för vissa delar av programmet börjar bilden ändå ta form huruvida man lyckas eller ej med genomförande och utfall.

Generellt så kan man säga att det är en stor mängd indikatorer som kopplats till de båda fonderna, och att det är en komplex uppgift att utvärdera utifrån dessa indikatorer. Dock noterar vi den nyttiga diskussionen i ex-ante värderingen kring detta, och det förtydligande

som där gjordes kring de olika typerna av indikatorer och hur de relaterar till aktivitet, resultat och effekt. Vi håller även med förhandsvärderarna om att de valda indikatorerna (inkluderat de programspecifika) är de rätta för att följa programmet och att de ger en god bild av effekterna. Dock noterar vi nedan att - framför allt för ERUF - så är utfalls/aktivitetsindikatorerna mer intressanta att studera än resultatindikatorerna; de sistnämnda upplever vi i dagsläget som allt för konjunkturberoende och långsiktiga för att kunna ge en bild av resultaten för de projekt som implementerats inom ramen för programmet.

En överblick över resultatindikatorer ges i tabellen nedan och i följande textavsnitt kommer vi att analysera dessa tillsammans med de indikatorer som finns för utfall och aktivitet.

Tabell 5: Resultatindikatorer för ERUF och ESF.

Fond	Särskilt mål	Resultatindikatorer	Mål 2023	Källa	Rapportering
Eruf	Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer	Förädlingsvärde (€) per arbetstimme för valda branscher vilka närmare definierats i programmet	54,2	Statistikcentralen, ÅSUB	2017, 2019 och slutrapport
	Att främja konkurrenskraft hos små och medelstora företag (SMF)	Förändrad omsättning i SMF (€) inom alla sektorer, förutom fiske, vattenbruk och primärproduktion	1 405 022 000		2017, 2019 och slutrapport
		Förändrad sysselsättning (anställda) i SMF	6 200		2017, 2019 och slutrapport
ESF	Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden	Icke förvärvsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd	30 (18 män/12 kvinnor)	Landskapsregeringens stödtillämpning för EU-stöd	Arligen
		Deltagare i utbildning efter avslutad åtgärd	100 (55 män/45 kvinnor)		Arligen
		Deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, sex månader efter avslutad åtgärd	45 (25 män/20 kvinnor)		2019 och slutrapport
		Deltagare i utbildning, som leder till en examen, en lärlingsutbildning eller en praktikplats sex månader efter att de lämnat projektet	120 (66 män/54 kvinnor)		2019 och slutrapport

Tabell 5: Resultatindikatorer för ERUF och ESF (fortsättning).

Fond	Särskilt mål	Resultatindikatorer	Mål 2023	Källa	Rapportering
ESF	Minskad risk för marginalisering	Missgynnade deltagare som söker arbete, studerar, får kvalifikation, deltar i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd	45 (16 män/29 kvinnor)	Landskapsregeringens stöd tillämpning för EU-stöd	Årligen
		Antal långtidsarbetslösa	60		Årligen
		Deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, sex månader efter avslutad åtgärd	45 (16 män/29 kvinnor)		2019 och slutrapport
	Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften	Deltagare som erhållit en kvalifikation efter avslutad åtgärd	500 (200 män/300 kvinnor)		Årligen
	Flexibla och relevanta utbildningssystem	Deltagare med förbättrad arbetsmarknadssituation sex månader efter avslutad åtgärd	100 (40 män/60 kvinnor)		2019 och slutrapport
		Antal utbildningsanordnare som tar i bruk en ny metod eller ett nytt system	2		Årligen
		Antal system som används ännu sex månader efter projektavslut	2		Årligen

Resultatindikatorer ERUF (1.1 och 1.2)

När det gäller resultatindikatorerna för ERUF-delen av programmet så får man inledningsvis notera att dessa är väldigt generella, och att programmets ringa storlek betyder att de makroekonomiska indikatorerna kommer att påverkas av betydligt tyngre ekonomiska och andra samhällstrender än av vilka projekt som implementeras inom programmet. Sedan programmet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en turbulens inom ekonomin som även påverkat arbetsmarknad och företagande. Det betyder att programmet inledningsvis implementerats i en miljö där arbetslösheten nått för åländska förhållanden ovanligt höga nivåer. Fluktuationerna i nedlagda och nystartade företag har varit exceptionellt stora och näringar inom både primärproduktion, förädling mm har påverkats negativt av priseffekter och hotande nedläggningar – effekter som i förlängningen genom ekonomiska spridningseffekter (multiplikatoreffekter) även påverkat andra sektorer i ekonomin, inklusive de sektorer och innovativa verksamheter som programmet riktas mot.

Med detta sagt blir analysen av resultatindikatorerna i viss mån inte lika intressant/viktig som en uppföljning av t.ex. aktivitets- (utfalls)-indikatorerna nedan. Resultatindikatorerna vittnar om en ekonomi

där förädlingsvärdet per arbetad timme ganska dramatiskt fallit från 2009 till 2014. Detta betyder inte att effektiviteten på Åland sjunkit strukturellt sett eller att rationaliseringarna och mekaniseringen avtagit. Det betyder snarare att vissa industrier har reducerat sin verksamhet i takt med sviktande marknader, samt att priserna på vissa produkter fallit (nominellt).

I de små och medelstora företagen har omsättningen dock återhämtat sig och det är troligt att man under programperioden kommer att nå de nivåer som är stipulerade i målet för 2023. Men det är mycket svårt att bedöma vilka effekter projekten inom programmet har haft på utvecklingen. Självklart finns en positiv påverkan i den mån de företag som deltar ökar sin omsättning. Detta måste dock specialstuderas i framtida utvärderingar (fördjupningar eller slututvärdering) av programmet. Sysselsättningen rapporteras för 2014 och eftersom sysselsättningseffekterna släpar efter omsättningsförändringarna, så ser man här en minskning mellan 2012 och 2014. Sedan dess har sysselsättningen haft en generellt sett positiv tendens på Åland, men den statistiken finns inte explicit för de små och medelstora företagen (SMF). Här får kommande rapporter påvisa om sysselsättningen ökar även i denna delsumma av företag.

Tabell 6: Resultatindikatorer.

Resultatindikator	Utgångsvärde	Mål (2023)	Resultat 2014 (senast möjliga år)
Förädlingsvärde per arbetstimme för valda branscher (€)	41,9 (2009)	54,2	32,2
Förändrad omsättning i SMF (€)	1 255 434 000 (2012)	1 405 022 000	1 361 845 580
Förändrad sysselsättning (anställda) i SMF	6 069 (2012)	6 200	5 552

Utfalls/aktivitets-indikatorer ERUF

Eftersom resultatindikatorerna är tämligen generella är utfalls/aktivitetsindikatorerna mer intressanta att studera. Dessa visar på en relativt positiv bild vad gäller ERUF-delen av programmet. Här finns ett antal projekt (se sammanställning i tidigare kapitel) som tillsammans visar på goda resultat vad gäller både aktivitet (så kallade input indikatorer) och resultatindikatorer

(så kallade output indikatorer). Som diskuteras/utreds i ex-ante värderingen av programmet så är det möjligt att blanda dessa typer av indikatorer i uppföljningen av utfallsindikatorer för programmet. Således är vissa av typen "antal företag som får stöd" medan andra är av typen "nya årsarbetsplatser". Vissa av dessa skulle säkerligen kunnat passa som effektindikatorer (resultatindikatorer i programmets jargong).

Här ser vi ett generellt sett gott deltagande i pro-

grammet och en god samverkan mellan näringsliv och högskola. Goda resultat för input-indikatorerna borgar för goda förutsättningar för att även de mer resultat-riktade indikatorerna kommer att kunna visa positiva resultat framöver. Årsarbetsplatser och nya produkter

bör kunna följa i kölvattnet av genomförandet av goda projekt; men det kräver en medvetenhet och en strategi för hur företagen överlever på lång sikt, och för hur nya produkter som utvecklas tar sig genom de faser som är så kritiska för innovationer och nyföretagande.

Tabell 7: Utfallsindikatorer/Aktivitetsindikatorer för ERUF - 1.1 Främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer och 1.2 konkurrenskraft hos SMF

2. Angående miljöledningssystem, rapportering är lite försenad då det ännu under 2016 ännu inte finns uppföljningsdata hos programförvaltningen. Projektet startade mycket senare än övriga projekt och första lägesrapportering lämnas in under 2017.

Generella	Kommentar
1.1 och 1.2 Antal företag som får stöd	De uppnådda resultaten 2016 ligger väl i linje med de mål som finns för programmet. Ett stort antal företag får stöd inom både 1.1. och 1.2.
1.1 Antal företag som får annat stöd än bidrag (Riskkapital)	Endast 2 företag rapporterade vilket är lågt jämfört med de uppställda målen.
1.1. och 1.2 Antal företag som får annat stöd än ekonomiskt	De redovisade utfallen ligger redan långt över målsättningarna för 1.1 och väl i linje med förväntningarna för 1.2. Möjligtvis var målsättningarna lågt satta.
1.1. och 1.2 Nya årsarbetsplatser (sys-selsättningsökning)	3 st. rapporterade för 1.1 och ingen för 1.2. Förväntningarna på projekt inom 1.2. är dock högt satta (enligt inrapporterade förväntade resultat från projekten) så möjligen finns förutsättningar för gott utfall under kommande år. Detta måste dock följas upp nogsamt eftersom detta är en mycket viktig indikator där de tidsmässiga/långsiktiga effekterna är viktiga att analysera (jämfört med projektanställningar etc.).
1.1. Privat investering som matchar offentlig stöd till innovations- eller FoU-projekt	Privata investeringar som matchar det offentliga stödet bedöms som substantiella och väl i linje med målsättningar för programmet.
1.1 och 1.2. Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	7 företag har fått stöd för detta vilket ligger väl i linje med de mål som finns för programmet på lång sikt, om man kan fortsätta i samma riktning kan målen för 2023 troligen uppnås. Dock finns här ett mått av "bedömning" av vad som utgör nya produkter vilket gör rapporteringen svår att validera fullt ut utan djupare studier av projekten vilket enbart kan göras i de fördjupade rapporterna.
1.1 och 1.2 Antal företag som får stöd för att introducera för företaget nya produkter	8 st. för 1.1 och 1 st. för 1.2. Det är inte helt tydligt att man kommer kunna uppnå sina satta mål för denna indikator (speciellt vad gäller SMF).
Programspecifika	
1.1 Projekt för samverkan mellan näringsliv och högskola	Målen för programperioden är uppnådda med 2 sådana projekt. Men troligtvis kan ett fortsatt utbyte stimulera exempelvis införandet av nya innovativa produkter på marknaden och i SMF.
1.1 Blivande nyföretagare i en företagskuvös	Målet för programmet är i princip uppnått med 9 företag. Det hindrar dock inte fortsatta satsningar inom detta område då det likt samverkansprojekt sannolikt stimulerar utvecklingen inom övriga områden som programmet syftar till att utveckla.
1.2 Företag som infört miljöledningssystem	Här finns ett "förväntat" resultat i linje med programmet men inga redovisade resultat upp till 2016.
1.2 Företag som infört energieffektiviseringsprogram	Här finns ett "förväntat" resultat i linje med programmet men inga redovisade resultat upp till 2016.

Samtliga indikatorer kommenteras översiktligt i tabell 7 med utgångspunkt i de rapporter som föreligger från programgenomförandet fram till slutet av 2016 och början av 2017. Många av de generella indikatorerna uppvisar liknande resultat för båda delarna av ERUF, medan andra skiljer sig åt. När det gäller de programspecifika delarna så är det utifrån de siffror vi granskat ett positivt resultat för affärsutveckling och nyföretagande, medan handfasta resultat vad gäller miljöledningssystem och energieffektivisering inom SMF haltar något.

Resultatindikatorer ESF

För ESF föreligger inte samma typ av generella effektkategorier (i programmet döpt till resultatindikatorer) som för ERUF-delen. De mest generella och omvärldskänsliga indikatorerna för ESF är således "antal långtidsarbetslösa" samt de som rör huruvida deltagare kommit i sysselsättning eller ej efter deltagande i åtgärder

(rapporteras mer specifikt i senare uppföljningar). Dessa är mycket konjunkturkänsliga – även om kurser och utbildningar varit bra och väl genomförda, så är det möjligt att utfallen blir dåliga om inte arbetsmarknaden är gynnsam.

Eftersom väldigt få projekt finns rapporterade i de sammanställningar av resultatindikatorer för ESF som vi tagit del av, så blir diskussionen kring de nuvarande effekterna ganska generell. Det är egentligen mer relevant att diskutera huruvida projekt som nu löper har förutsättningar att uppnå de resultat som man hoppas på inom programmet. Här ser vi att det finns goda möjligheter vad gäller flertalet av indikatorerna, medan man inom några områden kanske bör fundera på om man har rätt aktiviteter i projektportföljen.

I våra kommentarer nedan snuddar vi vid några viktiga aspekter för uppföljning av projektmix och huruvida man kan nå de målsättningar man har inom olika områden. Detta handlar t.ex. om framtida analyser av projektmixen (ngt som man arbetat med bl.a. i Sverige)

Tabell 8: Resultatindikatorer ESF som skall rapporteras 2017

Resultatindikatorer	Mål	Situation 12/2016	Kommentar
Icke förvärvsarbetande som söker arbete efter avslutad åtgärd	30	-	Det finns vissa förutsättningar inom ramen för de projekt som nu genomförs att uppnå de mål som satts för denna indikator. Men det är möjligt att det måste till fler projekt som riktar in sig specifikt på människor som står utanför arbetsmarknaden.
Deltagare i utbildning efter avslutad åtgärd	100	4	Något otydligt vilken typ av projekt som skall leda till att deltagarna sedan deltar i fortsatt utbildning. Det finns projekt i nuvarande mix som möjligen kan leda till detta men vid en framtida portföljanslys av projekten så bör detta beaktas.
Antal missgynnade deltagare som söker arbete, studerar, erhåller en kvalifikation, deltar i sysselsättning inklusive egenföretagande efter avslutad åtgärd	45	6	Utifrån det projekt som genomförts så ser man ut att nå grupper som identifierats som sårbara. Givet andra projekt som startats finns goda möjligheter att uppnå de uppsatta målen.
Antal långtidsarbetslösa	-	-	Vi finner det svårt att finna tolkning och målbild för just denna indikator. Behöver förtydligas, den är både noterad som resultat och aktivitetsindikator.
Antal deltagare som erhåller en kvalifikation efter avslutad åtgärd	500	6	Ett av de första projekt som genomförts syftade till detta och målet har uppnåtts. Det som måste säkerställas för att indikatorn skall vara en valid måttstock på effekt är huruvida denna kvalifikation är ngt som premieras på arbetsmarknaden och som leder till sysselsättning eller har skapat kapacitet för egenföretagande etc.
Antal utbildningsanordnare som tar i bruk en ny metod eller ett nytt system	2	-	Projekt är initierade som potentiellt kan leda till att denna indikator/ detta resultat uppnås. Men även om projekt drivs så är effekten inte given.
System som används ännu 6 månader efter projektets slut	2	-	Projekt är initierade som potentiellt kan leda till att denna indikator/ detta resultat uppnås. Men även om projekt drivs så är effekten inte given.

samt att stötta projekt som skall skapa långsiktiga effekter genom att t.ex. ”klustra” utbildningsprojekt med sådana som på andra sätt skall hjälpa individer in i yrkeslivet. Utifrån en framtida uppföljning av resultat- och aktivitetsindikatorer kommer bilden att klarna gällande vilka av dessa programstrategiska åtgärder som framöver kan bli aktuella att implementera.

De resultatindikatorer för ESF som skall rapporteras för 2017 har sammanställts i tabell 8. Kommentarer till vissa delar på de förväntade resultaten.

Resultatindikatorer ESF som inte skall rapporteras specifikt för 2017

Ett antal resultatindikatorer skall rapporteras först vid senare tidpunkt. Dessa är de som redovisas i listan nedan. Vi följer inte upp dem specifikt här, men vill ändå göra programledningen uppmärksamma på att man bör följa upp dessa internt för att kontrollera om det finns projekt man skulle behöva initiera eller utveckla i syfte att fånga upp och fylla luckor i programmet. Många av indikatorerna nedan har en långsiktig komponent, men man bör även förhålla sig kritisk till detta och fundera på ifall man vill lägga till någon programspecifik uppföljning som sträcker sig längre än 6 månader. Eftersom flera av projekten initieras tidigt i programmet så finns goda möjligheter att följa individer längre än 6 månader.

- Antal deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd
 - Antal deltagare i sysselsättning inklusive eget företagande efter 6 mån
 - Antal deltagare med förbättrad arbetsmarknadssituation efter 6 mån
 - Antal deltagare över 54 år i sysselsättning, inklusive egenföretagande 6 månader efter avslutad åtgärd
 - Antal missgynnade deltagare i sysselsättning, inklusive egenföretagande 6 månader efter avslutad åtgärd
 - Deltagare i utbildning som leder till en examen, en lärlingsutbildning eller en praktikplats 6 mån efter att de lämnat projektet

Aktivitetsindikatorer ESF

För ESF finns även ett stort antal aktivitetsindikatorer som är väldigt svåra att följa upp inom ramen för denna årsrapport. Vi vill i detta läge då programmet nu är i full gång, ändå påpeka att det är mycket viktigt att genomförandeorganisationen håller ögonen på projektutvecklingen och säkerställer att man inte missar någon målgrupp/utsatt grupp i genomförandet av programmet. Här måste man även fundera över ifall någon grupp tillkommit (eller om läget på Åland ändrats) sedan SWOT analysen och om man i så fall måste uppdatera listan över de grupper/personer man vill rikta programmet mot.

6. Bedömning av programmets uppstart och kommunikation: intervjuer

Nedan presenteras inledningsvis de viktigaste resultaten angående programmets uppstart. Enligt anbudsunderlaget och anbudet innehåller utvärderingsuppdraget intervjuer med stödmottagare och programförvaltning för att komplettera befintlig information om programåtgärderna och genomförandet. Steg 1 "Nulägesanalys" fokuserar på informations- och offentlighetsåtgärder samt programgenomförandet under programmets uppstart (ända till slutet av mars 2017).

De utvärderingsfrågor som belyses är helt i linje med anbudsunderlaget och som följer:

1. Har de mål som angivits i kommunikationsstrategin uppnåtts?
2. Har de kommunikationsåtgärder som vidtagits nått programmets målgrupper på ett effektivt sätt?
3. Har projektstyrningen i projekten varit professionell och effektiv och vilken betydelse har detta haft för projektens framgång?
4. Hur väl har genomförda förenklingar i programgenomförandet fungerat?

Enligt anbudsunderlaget skall utvärderingsfråga 1 och 2 omfatta enbart Steg 1.

Nordregio gick igenom intervjufasen med programförvaltningen vid ett möte den 12 februari, 2017. Nordregio genomförde i mars-april 2017 9 st. intervjuer angående programmets uppstart. Intervjuerna inkluderade 4 st. intervjuer med stödmottagare och 5 st. intervjuer med programförvaltning om programåtgärderna och genomförandet (Ålands Utvecklings Ab räknas här som stödmottagare eftersom stöd för finansieringsinstrument beviljades till dem, även om deras roll är programförvaltare angående riskkapitalfonden). Nordregio inkluderade sex utvärderingsfrågor i intervjuerna:

FRÅGA 1 KOMMUNIKATIONSMÅL: Har de mål

som angivits i kommunikationsstrategin uppnåtts?

FRÅGA 2 KOMMUNIKATIONSÅTGÄRDER: Har de kommunikationsåtgärder som vidtagits nått programmets målgrupper effektivt?

FRÅGA 3 PROJEKTSTYRNING: Har projektstyrningen (hittills) i projekten varit professionell och effektiv och vilken betydelse har detta haft för projektens framgång?

FRÅGA 4 FÖRENKLINGAR I PROGRAMGENOMFÖRANDET: Hur väl har genomförda förenklingar i programgenomförandet fungerat?

FRÅGA 5: SMART SPECIALISERING/ERUF: på vilket sätt har man stött strategin för smart specialisering?

FRÅGA 6: PROJEKTAKTIVITETERNA – UTAN STÖD? Vilka delar av projektaktiviteterna och förändringarna skulle ha skett även utan stöden?

Intervjuerna inkluderade också möjlighet för ytterligare kommentarer angående Ålands strukturfondsprogram.

Intervjufrågorna 1 till 4 var baserade på anbudsunderlaget, med fokus på frågorna 1 och 2. Svar på frågorna 3 och 4 är speciellt nyttiga med tanke på Steg 2 i de kommande utvärderingarna som uppstartsanalys. Fråga 5 gav ytterligare kvalitativ information om ett viktigt koncept i strukturfondsprogrammets planering och genomförande på Åland (smart specialisering). Fråga 6 gav information om specifik betydelse av enskilda ESF/Eruf projekt speciellt utifrån stödmottagarnas perspektiv.

Nedan presenteras inledningsvis de viktigaste resultaten av intervjuerna.

6.1. Generell bedömning av programmets prioriteringar, åtgärder och möjligheter att uppnå programmålen

Intervjuerna inleddes med en mer generell, kort inledande diskussion om strukturfondsprogram som helhet. Några kommentarer av informanterna:

- Utbetalningsprocessen har bara börjat med hittills bara en bråkdel av projektstödpengarna utbetalda.

- Det är viktigt enligt flera av informanterna att konstatera att strukturfondsprogrammet är ett finansiellt sett begränsat program med betydligt mindre finansiering jämfört med t.ex. LBU programmet på Åland.

6.2. Informationsinsatser och kommunikation

Utvärderingsfråga 1: Har de mål som angivits i kommunikationsstrategin uppnåtts?

Enligt kommunikationsstrategin 12.3.2015: Ålands landskapsregering fungerar som förvaltningsmyndighet för det strukturfondsprogram som genomförs i landskapet Åland under perioden 2014-2020. Förvaltningsmyndigheten skall se till att programmet ges offentlighet genom att potentiella stödmottagare, branschorganisationer, organ som arbetar för främja jämställdhet mellan män och kvinnor samt berörda icke statliga organisationer, däribland miljöorganisationer, får information om de möjligheter som programmet ger och om reglerna för att få stöd via programmet, samt informerar stödmottagare om unionens bidrag och allmänheten om den roll som unionen spelar i programmet.

Målgrupp: Programmets bredd och komplexitet innebär också en bred sammansättning av målgrupper för vilka informationen skall tillgodoses. Strategins målgrupp är juridiska personer så som exempelvis företag, näringslivsorganisationer, föreningar, kommuner och myndigheter som kan komma att beröras av programmet.

Kommunikationsmål för målgruppen: Förvaltningsmyndighetens mål är en god kännedom om programmets möjligheter bland ålänningarna och i synnerhet bland programmets målgrupp. Potentiella stödmottagare skall få översiktlig kunskap om programmets mål och strategier samt detaljerad information om de för målgruppen aktuella åtgärderna eller insatsområden. På hemsidan kommer det att finnas elektroniska mallar angående de informationskrav som gäller för stödmottagarna, inklusive EUs och landskapsregeringens loggor. I besluten till stödmottagarna kommer även kraven på deras kommunikation ut till allmänheten att lyftas fram. Programmet skall göras tillgängligt för allmänheten som skall ges möjlighet att följa programmets genomförande.

Enligt programförvaltningens representanter så är

det i kommunikationsstrategin frågan om 1) att visa möjligheter, information till rätt målgrupp angående strukturfondsprogrammet, och att generera efterfrågan på finansiering, speciellt i början av programperioden, 2) att kommunicera om genomförda projekt med "good practice" exempel (men den delen kommer lite senare under programmet). Programförvaltningen är i stort sett nöjd med mål som angivits i kommunikationsstrategin, men samtidigt försiktig med att konstatera att alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan har uppnåtts. När det gäller Eruf-delen och riskkapitalfonden så anser programförvaltningen att kommunikationsansvaret är delat mellan Landskapsregeringen och Ålands Utvecklings Ab, och att samarbetet fungerar bra. Det nämns också att det nya strukturfondsprogrammet nått yngre företag som målgrupp, med Business Lab som ett bra exempel på coaching och mentorskap.

"Vi är på rätt väg, det kan vi säga."

"Vi har faktiskt ganska stor bredd med projekt även programmet har inte så mycket pengar att använda"

"Eruf, där har vi nått kommunikationsmål, vi har också förbrukat budgeten. Riskkapitalfonden spelar en betydande roll där."

En representant från programförvaltningen tar upp förberedelser för "Strukturfondsprogram för Dummies", en enklare version av Programdokumentet speciellt inriktat för nuvarande och potentiella stödmottagare med förtydligande frågor och svar. Handboksarbetet pågår inom Landskapsregeringen. En informant hade funderingar om att använda information- och kommunikationsbudgeten lite mera i början av programmet.

"20.000 euro som skall användas för information & kommunikation under programperiod. Ganska jämnt, kanske borde vi ha använt ännu mera i början."

"Programdokumentet är viktig för dialog mellan EU och Landskapsregeringen. Ja, det ser tråkigt ut, kanske behövs bilder där"

Stödmottagarna har mer delade åsikter angående den första utvärderingsfrågan. En representant säger att Landskapsregeringen är ute och kommunicerar om strukturfondsprogrammet betydligt bättre och mer intensivt nu än jämfört med programperioden 2007-2013. En annan representant konstaterar att programmet inte hittills lyckats med information & kommunikation med www-sidan eller med andra typer av informationsspridning, och tillägger att man har helt enkelt inte satsat tillräckligt på information och kommunikation – och att utav de så kallade vanliga ålänningarna kanske några vet om Eruf eller ESF, men bara några få känner till det åländska strukturfondsprogrammet. Det var också några frågor om strukturfond och småföretagens

möjligheter att delta i programmet.

"Helt enkelt har inte tillräckligt satsat hittills på information & kommunikation, kanske har dom inte resurser heller?"

"Småföretag är ofta för små för att ansöka Eruf/ESF medel"

Utvärderingsfråga 2: Har de kommunikationsåtgärder som vidtagits nått programmets målgrupper effektivt?

Enligt kommunikationsstrategin 12.3.2015: Under det första året kommer generell information om programmet att tas fram och ska syfta till att ge en överblick av programmets struktur, politiska inriktning och de olika stödåtgärderna för en få en effektiv implementering av programmet. Följande kanaler för spridande av information kan komma att användas: - Elektronisk kommunikation, t.ex. landskapsregeringens nya hemsida var programmets egen portal för ansökningar kommer att finnas, som lanseras sommaren 2015, www.regeringen.ax. Elektroniska nyhetsbrev, e-post och sociala medier. Förteckningen över alla projekt kommer att finnas på nya hemsidan. - Direktinformation genom utskick av t.ex. broschyrer, trycksaker och informationsbrev till målgrupperna - Information till massmedia genom t.ex. annonsering, pressmeddelanden och kungörelser. - Personlig information vid t.ex. möten, seminarier, mässor vilka räknas in i de årliga informationstillfällena.

Framför allt under det första året är samtliga dessa kanaler viktiga. Per dags dato har annonser införts i dagstidningarna och pressmeddelande om att den nya programperioden börjar har gått ut till samtliga medier på Åland. Informationsmöten med företag och organisationer har hållits vid ett flertal tillfällen. Vid de olika informationsåtgärderna ska också lämpliga tekniska kännetecken i enlighet med EU:s krav gällande information ges om åtgärderna i programmet. Stödtagare inom programmet skall också tillses att de uppfyller förordningarnas krav om informationsinsatser kring de finansierade projekten. Landskapsregeringens nya hemsida kommer att uppfylla de krav som ställs för att personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna ta del av allt material, t.ex. genom att text blir uppläst.

Nästan alla informanter nämner direkta kontakter mellan programförvaltningen och stödmottagarna som ett effektivt sätt att kommunicera. Det är viktigt att notera att även programförvaltningen lyfter vikten av att ständigt vara i kontakt med programägarna.

"Nyckeln är att vi har direkta kontakter med stödmottagare inte bara en gång i projektstart utan flera gånger, ständigt, vi har börjat inse vikten av det"

"Information & kommunikation tar plats i vår vardag, också, med rådgivning osv."

Tidningsannonser nämnas också ofta som effektiva kommunikationsåtgärder. Traditionella media med jordnära och läsarvänliga artiklar lyfts också som ett fungerande exempel. Däremot så verkar inte sociala media, t.ex., Facebook, nå potentiella projektägare på ett effektivt sätt i dagens läge. Flera informanter betonar vikten av att använda en kombination av informationsåtgärder samt samarbetet mellan olika aktörer, kapitalmarknadsdag tillsammans med Ålands Utvecklings och Eruf. Traditionella trycksaker anses inte mera vara så effektiva som kommunikationsmedia.

"2015 första info, då var vi ute med media, vi kunde faktiskt väcka relativt stort intresse, vi var också varit aktiva mot t.ex. högskolan med kommunikation"

Generellt sätt så är programförvaltningen nöjd med informations- och kommunikationsåtgärderna hittills. Däremot ställer sig några av stödmottagarna kritiskt till en del av kommunikationsåtgärderna. En informant konstaterar att det är svårt att hitta väsentlig information om pågående projekt, och att listan som man i bästa fall hittar på landskapsregeringens hemsida är från 31.12.2014.

"Vi vill ha uppdaterad lista av pågående projekt med kontaktpersoner lätt tillgänglig, vi skulle gärna också kontakta andra projekt med kontaktinfo."

"Inte heller lätt att hitta från Landskapsregeringens www sida, skulle det vara möjligt att länk direkt från första sidan till strukturfondssidan?"

"Social media förstås borde utnyttjas effektivare med info & kommunikation"

6.3. Projektstyrning

Utvärderingsfråga 3: Har projektstyrningen i projekten varit professionell och effektiv och vilken betydelse har detta haft för projektens framgång?

Projektstyrning fick positiva kommentarer från både programförvaltningen och från stödmottagarnas sida. De flesta av projektägarna anses vara mycket erfarna med tidigare expertis av likadana projekt. Programförvaltningen betonar vikten att hjälpa stödmottagare från början också med längre projekt så att allt går rätt från början.

"Personer som jobbar på strukturfondsprogram i LR är duktiga, svarar snabbt"

Projektstyrningsfrågan tas upp igen under de kommande utvärderingarna, med mer erfarenhet av de beviljade projekten. När man har kommit längre fram i programmet, kan man analysera projektstyrningen mer i detalj och lättare hitta gemensamma faktorer och "best practice".

Utvärderingsfråga 4: Hur väl har genomförda förenklingar i programgenomförandet fungerat?

De genomförda förenklarna i programgenomförandet (förenklade kostnadsmodeller, schablonkostnaderna uträknat på de direkta personalutgifterna, möjligheten att tillämpa klumpsumma och enhetskostnader/ESF) har i stort sätt fungerat bra, enligt informanterna.

"Vi har faktiskt lyckats med flera förenklingar. Flera projektägare är rätt nöjda, och vi är också nöjda. Samtidigt det håller på att vara svårt att förklara till stödmottagare varför det behövs så mycket byråkrati och blankettfyllning. Vi vill bara veta vart pengarna går!"

"2014-2020 förenklade men också kanske problematisk. Om vi t.ex. betalar lön för tre personer i stället får fyra och anställer externa experter får vi mindre ESF pengar utbetalt. Nu kan det vara lönebedrivande med det nya systemet."

Med det elektroniska stödhanteringssystemet har varit en stor utmaning som har förorsakat problem i programuppstarten. Kommunikationsstrategin lägger vikt på god elektronisk kommunikation, och det nya elektroniska systemet som inte har fungerat som det ska, har därför förorsakat en hel del utmaningar. Programförvaltningen ser dock för sin del inga större problem relaterat till IT problem och programuppförandet, hittills. En representant från programförvaltningen föreslår att Åland i framtiden borde föreslå EU-kommissionen att rekommendera en mall med IT-system och IT lösningar, så att alla olika EU program skulle ha samma system – och då ta mallen från etablerad good practice som t.ex. Interreg/Interact.

"IT projekt, det känns tråkigt att inte ha elektroniskt system i full gång. det går med bara få projekt, ingen större påverkan. Stödmottagare drabbas inte"

"IT problem - Irriterande men inte stoppat någon."

"Ansökare skall inte lida på IT problem"

Några av stödmottagarna intar en mer kritisk hållning till IT-problem och konstaterar att IT problem har förorsakat dubbelarbete också för dem.

"Portal, elektroniskt system, fungerade inte, vi behövde göra allt på pappret, också. Dubbelarbete. Redovisningen september 2016, samma sak. Nu i mars 2017, en gång till också på papper. Förseningar, och dubbelarbete som tillför frustration. IT systemet är dåligt, gjort av personer som inte vet hur ESF och Eruf fungerar."

6.4 Programstart och smart specialisering

Smart specialisering (S3) är ett koncept som EU lanserat för perioden 2014-2020 för att främja regionernas

smarta, hållbara och inkluderande utveckling. Frågan om den smarta specialiseringens roll i Ålands strukturprogram fick flera detaljerade svar med konkreta exempel.

- "för oss, S3 är 1) företagets eget utveckling, 2) högskolan, 3) kommersialiseringen. Riskkapitalfonden är också ett gott S3 exempel. För vår S3 på Åland, människorna själv skall ha bättre förutsättningar"

- "S3 för oss, vi utnyttjat olika arenor, det har vi försökt göra t.ex. med AGILE Islands med 200 deltagare som ett exempel. S3 koncept som sånt, vi använder det mer intuitivt, inte så konsekvent med själva S3 koncept"

- "vanligt folk på Åland vet inte så mycket om S3. Vår verksamhet och vårt projekt är i alla fall ett exempel av S3 med speciellt fokus på miljö och inklusivitet, faktiskt grunden för vårt ESF projekt"

- "S3 faktiskt inget kriterium i sig även om vi stöder S3 processer. Kustens mat som ett exempel av S3 på Åland. S3 generellt sätt för högt upp som koncept för företagare, men ESF med sociala innovationer har inklusivitet som en fokus, också en del av S3"

- "exemplar av S3 och strukturprogramprojekt: Sailing Robots, också Fonden med spetskompetens, också EnergiSmart"

- "faktiskt, om projekt stöder S3 så får det högre poäng. I ex-ante nämndes det att vi anpassar S3 till Ålands förhållanden. Business Lab som ett ex av S3"

6.5 Riskkapitalfonden

Förvaltningen av det åländska finansieringsinstrumentet "Offentligt riskkapital" har förlagts till Ålands Utvecklings Ab i november 2015, och Landskapsregeringen har därför gett ett lån till bolaget om 3 019 000 euro.

Fonden har hittills tagit två beslut: Leakomatic och Stallhagen. Fonden har också 2-3 kandidater till för beslut (läget i början av april 2017), där måste dock kandidaterna bidra med minst 50 % självfinansiering.

Tidigare, då med nationella pengar, har Ålands Utvecklings investerat i genomsnitt i två bolag per år. Man förväntas behöva hela programperioden för investeringar om man fortsätter i samma takt även om Fonden inledningsvis haft litet mer företag att jobba på.

"Det tar tid att förklara vad egentligen finansieringsinstrumentet gör"

6.6 Andra synpunkter angående programmets uppstart

Nordregio frågade informanterna vilka delar av projektaktiviteterna och förändringarna/effekterna som skulle ha skett även utan stöden. En stor del av projekt skulle aldrig ha påbörjats enligt informanterna. För vissa projekt, några delar av projekt skulle kanske ha påbörjats, men med betydligt mindre skala.

Nordregio har samlat in några enstaka kommentarer, också, angående programmets uppstart:

- *"Plan får inte vara viktigare än mål, fokusera mera på mål och målsättning!"*
- *"Eligible costs och strukturfondsprogrammet, litet för strängt. Hur skall man arrangera typ Business Breakfast?"*

- *"Med Eruf har det varit litet fram och tillbaks med några instruktioner"*
- *"Man borde "förbjuda" för korta strukturfondsprojekt typ 1 år... hinner ingenting, med all rekrytering osv. –"*
- *"Projektägarna inte alltid förstår vikten av rapportering inkl. indikatorer"*
- *"Vad har vi lärt oss hittills? 2014-2020 är mer målinriktat än 2007-2013, vi har nu goda indikatorer som vi är nöjda med. Vi kunde ha varit ännu tydligare med programdokumentet och målriktning i planeringskede"*

7. Slutsatser

Strukturfondsprogrammet ”rullar på” och projektmedlen är i stort sett intecknade. Utbetalningsprocessen har bara börjat varför endast en mindre del av projektmedlen är utbetalda.

Strukturfondsprogrammet har en tydlig interventionslogik om hur valda interventioner kan och skall påverka situationen inom programområdet. De valda indikatorerna (inkluderat de programspecifika) är viktiga för att följa upp under programmets genomförande.

Det finns en relativt stort bredd med projekt som redan har beviljats medel, även om programmet inte har så mycket pengar att använda som till exempel det åländska LBU programmet.

Det åländska finansieringsinstrumentet (riskkapitalfonden) har hittills tagit två beslut, och har för närvarande ytterligare ett antal ansökningar att ta ställning till. Man förväntas dock sannolikt behöva hela programperioden för investeringar med nuvarande investeringstakt.

Programförvaltningen är i stort sett nöjd med de mål som angivits i kommunikationsstrategin, men samtidigt försiktig i fråga om huruvida alla mål som angivits i kommunikationsstrategin redan uppnåtts. Programförvaltningen lyfter även vikten av att ständigt vara i kontakt med programägarna.

En del av stödmottagarnas representanter anser att Landskapsregeringen nu kommunicerar strukturfondsprogrammet betydligt bättre än under programperioden 2007-2013. Men det finns dock en del stödmottagare som är inte helt nöjda med informationspridningen. Informanterna anser generellt att direkta kontakterna mellan programförvaltningen och stödmottagarna är ett effektivt sätt att kommunicera.

Enligt intervjuerna har projektåtgärderna stöttat strategin för smart specialisering även om det mer konkreta innehållet i konceptet fortfarande inte så välkänt för alla aktörer på Åland.

8. Rekommendationer

I detta avslutande kapitel presenterar vi rekommendationer som har med programmets fortsatta genomförande att göra.

Förändrade förutsättningar

Sedan strukturfondsprogrammet skrevs har Åland liksom andra länder i Europa upplevt en makroekonomisk turbulens som även påverkat arbetsmarknaden och företaget. Det här betyder att programmet i sin uppstartfas implementerats i en miljö där arbetslösheten nått (för åländska förhållanden) relativt höga nivåer, och att fluktuationerna i nedlagda och nystartade företag varit stora. Näringsarna inom både primärproduktion och förädlingsindustri har påverkats negativt av ökad priskonkurrens och hotande nedläggningar – effekter som i förlängningen genom olika typer av ekonomiska kringeffekter även påverkar andra sektorer i ekonomin, inklusive de sektorer och innovativa verksamheter som programmet primärt riktar sig mot.

Nordregio föreslår att man tar de ovan nämnda makroekonomiska problemen och utmaningarna på allvar i den fortsatta programimplementeringen. Åland kommer sannolikt att påverkas av fortsatt turbulens inom den globala ekonomin - oberoende av hur strukturfondsprogrammet genomförs. Samtidigt är det viktigt att konstatera att vissa av projekten inom programmet - åtminstone i viss mån - kan komma att få en positiv inverkan på situationen inom programområdet.

Information och kommunikation

Informations- och kommunikationsinsatserna har varit i fokus under den första utvärderingen av Strukturfondsprogrammet.

Nordregio föreslår följande åtgärder angående information och kommunikation:

- Studera noga de förslag och kommentarer från stödmottagarna som kom upp under utvärderingsintervjuerna (t.ex. önskan om en lätt tillgänglig och uppdaterad lista över pågående projekt med kontaktpersoner, en länk direkt från första sidan av Landskapsregeringen hemsida till strukturfondssidan, mer effektiv utnyttjande av sociala media m.m.). Finns det

någonting att göras bättre och mer effektivt? Finns det kanske redan nu en lösning tillgänglig - som alla intressegrupper känner inte till?

- Fortsätt kontinuerlig dialog med stödmottagarna, också utanför kickoff-möten och utbetalningar av medel

- Kom gärna ut så tidig som ut möjligt med information om "good practice" Eruf/ESF projekt. Det verkar nämligen finnas ett relativt stort intresse att lära av andra strukturfondsprojekt

- Uppdaterad information om de programmedel som finns kvar. Det är viktigt att potentiella nya ansökare har korrekt information om de medel som finns kvar att söka.

Genomförande och uppföljning

Som ett viktigt led i att följa upp och säkerställa att projekt och aktiviteter dels möter de utmaningar som definierats i programmet, dels fortsätter att vara relevant och uppdaterat inom dessa ramar, så rekommenderar vi att förvaltningen arbetar enligt några välkända metoder för uppföljning och strategiskt genomförande. Utöver att följa upp och agera utifrån de indikatorer som kopplats till programmet så föreslår vi på sidorna 28-29 ett antal sådana metoder: portföljanalys och analys av projektmixen (ngt som man arbetat med bl.a. i Sverige inom ramen för ESF), att klustra projekt och skapa förutsättningar för horisontellt lärande och nya projektidéer, samt att stötta speciellt viktiga projekt så att de kan utvecklas till profilprojekt/flaggskepp inom programmet. Detta är några exempel som man skulle kunna använda för sitt strategiska genomförande.

Lärprocess

Nordregio föreslår en lärprocess under strukturfondsprogrammets fortsatta genomförande med följande huvudsakliga innehåll:

- Riskkapital, med utländska "good practice"-fonderfarenheter som en del av programmet. Detta bör

kunna göras som en gemensam aktivitet mellan programförvaltning, riskkapitalbolaget och Nordregio

- Programmets interventionslogik. Hur kan de valda interventionerna påverka situationen inom programområdet? Detta bör kunna göras tillsammans med det åländska LBU-programmet.

Referenser

Statistisk årsbok för Åland 2016

Statistik på ÅSUB [www sida: www.asub.ax](http://www.asub.ax)

Nordregio
P.O. Box 1658
SE-111 86 Stockholm, Sweden
nordregio@nordregio.se
www.nordregio.se
www.norden.org

Annex Tabell 1. Sammandrag finansiering

Godkänd finansieringsram				Beslutad och betald offentlig finansiering					
Insatsområde och särskilt mål	Tematiskt mål	Fond	Total offentlig finansiering €	EU:s andel	Beslutad offentlig finansiering €*	Genomförandegrad beslutad finansiering (%)	Betalningar offentlig finansiering €	Genomförandegrad utbetald finansiering (%)	Antal utvalda insatser (projekt)
1. Entreprenörskap och innovation		Eruf	4 645 076,00		1 925 149,06	41,44 %	481 858,68	10,37 %	6
Att främja affärsutveckling, tillväxt och innovationer	TM 1	Eruf	3 716 060,00	50 %	994 966,06	26,77 %	425 970,64	11,46 %	4
Att främja konkurrenskraft hos SMF	TM 3	Eruf	929 016,00	50 %	930 183,00	100,13 %	55 888,04	6,02 %	2
2. Delaktighet och kompetens		ESF	4 946 284,00		4 003 195,80	80,93 %	432 437,91	8,74 %	12
Minskad arbetslöshet med fokus på ungdomar och ökad rörlighet på arbetsmarknaden	TM 8	ESF	1 483 884,00	50 %	973 376,60	65,60 %	180 984,09	12,20 %	1
Minskad risk för marginalisering	TM 9	ESF	989 258,00	50 %	700 248,60	70,79 %	87 389,68	8,83 %	3
Uppgradering av kunskaper, färdigheter och kompetens av arbetskraften	TM 10	ESF	2 473 142,00	50 %	2 329 570,60	94,19 %	164 064,14	6,63 %	
Flexibla och relevanta utbildningssystem		ESF			1 992 670,60		164 064,14		6
3. Tekniskt stöd		ESF	399 640,00	50 %	399 640,00	100,00 %	0,00	0,00 %	2
Totalt Eruf			4 645 076,00	50 %	1 925 149,06	41,44 %	481 858,68	10,37 %	6
Totalt ESF			5 345 924,00	50 %	4 402 835,80	82,36 %	432 437,91	8,09 %	13
Totalt			9 991 000,00	50 %	6 327 984,86	63,34 %	914 296,59	9,15 %	19

* Landskapsregeringens lån 3 019 300 € till finansieringsinstrumentet ingår inte i kolumnen beslutad finansiering